BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 N
1

Piemonte

Digitized by Google

VINCENTII BVTII
MEDICI,
ATQVE PHILOSOPHI
DE CALIDO, FRIGIDO, AC TEMPERATO
ANTIQVORVM POTV
Et quo modo calida in delitijs vterentur.

AD EMINEN.MVM PRINCIPEM
CAMILLVM
CARD. PAMPHILIVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, Ex Typographia Vitalis Maſcardi. MDCLIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

12 17 N 1

Digitized by Google

EMINENTISSIMO PRINCIPI

CAMILLO

CARD. PAMPHILIO

VINCENTIVS BVTIVS FELICITATEM.

PINDARVS Poëta, Eminentiſſime Princeps, ille inquam, qui ob carminum elegantiam Atheneo famoſiſsimus, Plutarcho ſuauiſsimus dictus fuit in Olympia monet, vt quicunque aliquod opus aggreſſurus eſt, huic frontiſpicium ſplendidum faciat:

— ἀρχομένου δ' ἔργου προσώπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές.

Incipiente opere frontiſpicium
Oportet facere præfulgidum.

Quo autem ego ſublimiori titulo has meas paginas nunc in lucem prodeuntes,

tes, vt cunctis gratæ ſint decorare, quam celſiſsimo Pamphilio nomine poteram? Cui hæc ſcripta, quam ſcientiſsimo Camillo, qui Tuſcis Mercurium ſonat commendare? Cui litterarij mei agelli primitias, quam beneficentiſsimo Principi, veluti meo clementiſsimo numini offerre, & conſecrare? Ea enim in te animi morum benignitas eſt; ea ſapientiæ ad ſummum excultæ ſublimitas, ea Regalis magnanimitas, vt altam fortunam virtutibus, quemadmodum de Pompeio Tullius prodidit exæques. Solita itaque Romana, auitaque generoſitate Cardinalis ampliſſime hoc votiuum munus, ac debitæ venerationis ἀνάθημα, hoc γεῦμα, hoc delitioſiſsimi ſpecimen potus, quem Eminentiæ tuæ porrigo ſuſcipe, humiliter petens, vt tantum auſum magnitudinis tuæ merito, deuotoque meæ obſeruantiæ affectui condones,

me-

meque in protectione felicisſima ſerues, qua alias ſingulari bonitate humaniſsimè recepiſti. Interim Deum Optimum Maximum præcor, vt omnes cogitationes tuas tam lætus ſequatur euentus, vt virtutibus tantis purpuræ gloria, & nouetur, & augeatur.

AD

Digitized by Google

AD AVCTOREM.

OMNIBVS in terris qua ſe lux publica mundi
Circumfert, Buti, tua virtus explicat alas
Nec, quod contingit mortalibus, occidet vnquam
Illius vis immortali prædita forma.
Nil vulgare ſapis, penetras arcana latentis
Naturæ, malis herbarum noſcere vires
Aut Solis curſum, aut obſcuræ ſydera noctis
Menſtrua quoue abeat diuerſo Cynthia vultu.
Quin etiam oſtendis quo potu antiqua vetuſtas
Vſa ſit, vt calido ſeſe oblectare Lyæo
Conſueſſent populi haud raro, & frigentia ſæpe
Pocula miſcuerint redimiti tempora ſertis.
Doctum opus, atque ipſo Muſarum Principe dignum.
Voluere tam cultas nec dedignabere chartas
Gloria Romulidum, & proauis generoſe Camille
Addite Pamphilijs, & ſacri muricis oſtro,
Clarior at multo virtutibus, & tua forſan
Lux tribuet rebus ſplendorem, & nubila pellet.

Carolus de Comitibus Romanus.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſſimo P. Magiſtro Sac. Apoſt. Palatij.

A. Epiſc. Verul. Viceſg.

REuerendiſſime Pater Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter. Lectionem iuſſu tuo ad librum de calido, frigido, & temperato Antiquorum potu, doctrina, atque optimarum artium ſtudijs eruditi Vincentij Butij adhibui, & contra veritatem catholicam nihil reſiſtere, atque repugnare, neque bonis aduerſari moribus, egregiaque ſcitu digna continere animaduerti, ideo publici iuris fieri poſſe cenſeo. Romæ, die 30. Decembris 1652.

Ego Antonius Maria Rubeus Rauennas manu propria.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Candidus Sac. Palatij Apoſt. Magiſt. Ord. Præd.

Digitized by Google

Digitized by Google

VINCENTII BVTII MEDICI, ATQVE PHILOSOPHI DE POTV ANTIQVORVM.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

AB exordio Mundi terræ fructus ad cibum, aquam ad potum, creauit Deus. Natura verò ad humidæ ſubſtantiæ continuè defluentis reparationem bibendi deſiderium indidit, & horam, ac potus quantitatem edocuit. e quo appetitu licet primo omnes gentes antè diluuium aquam ſumerent, pro vt à terra naſcebatur, varia tamen poſteà potionum genera à diuerſis nationibus inſtituta fuerunt, inter quæ vinum præcipuum locum obtinuit, quod Noë inuenit, id autem ob ebrietatis periculum ipſis lymphis dilui oportuit, quarum adminiſtrationis modus in ſequentibus demonſtratur.

NATVRÆ conditor, omniumque opifex Deus in ipſo Mundi principio ex vberrimo ſuæ bonitatis fonte, vndè viua, & vitæ aqua profluit cunctis ſeminia rebus inſperſit, quo perpetua fœcunditate, & prole multiplicarent, terræque fructus ad cibum, aquam verò ad potum ſingulari prouidentia parauit. Hinc Galenus Medicorum anteſignanus, ac philoſophorum clariſſi- Gal. 1. de ſan. tu.

 mus

mus ait, quod prouida Natura, quæ nihil fruſtra, nihil caſu, nihil ſine ratione agit, & quæ in neceſſarijs non deficit pro illius humidioris ſubſtantiæ reparatione, quæ ex perpetuo corporum fluore diſſoluitur potus deſiderium indidit, virtutemque appetitus ad eius neceſſitatis horam dignoſcendam, debitamque quantitatem aſſumendam immiſit: Ex hoc naturali appetitu omnes quidem gentes licet ab initio ſolam aquam prout Natura ſubminiſtrabat haurirent iuxtà illud Eccleſiaſtici: *Initium vitæ hominis aqua, & panis*; temporis tamen tractu Ægyptij primum, & Aſſirij; deinde Græci, ac tandem Romani varijs artibus potus parare inſtituerunt, quorum præſtantiſſimus ex vuis exprimitur, quod vinum nuncupatur, cuius inuentum ijdem Ægyptij Oſiri, Græci Baccho, Latini Saturno attribuerunt. Ex ſacris verò paginis à Noë poſt diluuium iam ſecunda Mundi ætate incipiente liquet inchoaſſe. Quod ſuauiſſimum poculum, & medicaminum medicamen eximium cum in illis principijs haud decenter adhiberetur, euenit, vt & ipſum medela, ac normæ præſcriptione egeret tum ob ebrietatis periculum, tum quod diuerſis hominum temperamentis non æquè congruebat. Arrepta itaque fuga Dionyſium in vndis latitaſſe fabulati ſunt lyæum laticem lympha, quam pretioſiſſimam vocat Pindarus attemperare oportere innuentes. Quæ quomodo ab antiquis adminiſtrari ſoleret, paucis nunc enarrare conabor.

Gal. l. de diff. cont. in princ.

Eccl. c. 29.

Gen. c. 9.

CA-

CAPVT II.

ARGVMENTVM.

AQua, quæ rerum Parens à Talete nuncupatur duplex à terra ſcaturit, calida, & frigida. Homeri de duobus Scamandri fontibus, & Platonis de calidis, & frigidis Atlanticæ Inſulæ aquis loci. Campania vtroſque fontes habet, Paleſtina, & Vngaria. In ſylua Ammon ſolis aqua mane tepida, meridie frigidiſſima veſpere calidiſſima. Apud Garamantas fons eſt die perfrigidus, nocte feruidus. Calidas autem aquas Ana primum in ſolitudine inuenit.

QVONIAM verò Aqua, quam rerum parentem Tales appellat duplex è terra ſcaturit calida inquam, & frigida, vt in Scamandri ad Ilium fluento maximum illud Homeri ingenium omnium quorum memoria extat ſublimiſſimum oſtendit his numeris: Homer. Il. 22.

Κρουνὼ δ' ἵκανον καλλιῤῥόω, ἔνθα δὲ πηγαὶ
Δοιαὶ ἀναΐσσουσι σκαμάνδρου δινήεντος.
Ἡ μὲν γάρ θ' ὕδατι λιαρῷ ῥέει, ἀμφὶ δὲ καπνὸς
Γίνεται ἐξ αὐτῆς ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο.
Ἡ δ' ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ,
Ἢ χιόνι ψυχρῇ, ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.
Ad fluentum autem venerunt pulchrifluum: vbi fontes
Duo ſcaturiunt ſcamandri vorticoſi.
Alter quidem aqua tepida fluit: circum autem fumus
Fit ex ipſo velut ignis ardentis:
Alter verò æſtate defluit ſimilis grandini
Vel niui frigidæ, vel ex aqua cryſtallo.

Et Plato, qui ex Homerico fonte permultos riuu-

A 2 los

los in ſe ipſum deduxit Atlanticam delitioſiſſimam Inſulam, ac rerum abundantiſſimam deſcribens in ea tàm frigidos, quàm calidos fontes ſtatuit inquiens: *Neptunus mediam Atlanticam Inſulam exornauit, humoremque duplicis aquæ frigidæ, & calidæ ex terræ abditis per fontes exteriores erumpere, alimentaque item varia, & abundantia per terras pullulare iuſſit*, & inferius: *Vtebantur autem fontibus tam calidis, quam frigidis iugi ſcaturigine exuberantibus, quibus inerat ad vtrumque vſum mirifica cum iucunditate ſalubritas. Porrò circà fontes habitationes conſtructæ erant, & arbores conſitæ, receptacula quoque aquarum circumpoſita, partim quidem ſub diuo patentia, partim verò ſub tecto calidis lauacris hyberno tempore accomodata. regia ſeorſumque ſeparata, atque alia mulieribus, alia item equis, cœteriſque iumentis. Decens planè, & conferens vnicuique ſeruabatur:* hæc Plato. Campania quoque veteribus felix appellata eſt, quod calidos, frigidoſque fontes habeat ad valetudinem magnoperè opportunos. Paleſtina item lacte, & melle manans terra, hoc eſt omnimoda vbertate referta, non frigidis tantùm lymphis abundat, verùm & calidas etiam ſcaturigines habet, quas Ana primus in ſolitudine adinuenit. Geneſis cap. 36. *Ana inuenit aquas calidas in ſolitudine cum paſceret Aſinos Sebeon patris ſui.* Quanquam Ibycus tradit ab Hercule repertas ſibi à Vulcano indicatas, vt cum laboribus eſſet confectus recrearetur. Piſander verò Herculi à Minerua demonſtratas. In Hungaria ſupra Budam frigidæ fons calidæ ita contiguus eſt, vt qui hauſtum veniunt duabus Vrnis, eodem in veſtigio altera calidam, altera frigidam haurire poſſint. In ſylua Dei Ammon adeſt aqua Solis nuncupata, quæ matutino tempore eſt tepida, in meridie frigidiſſima, veſpertino verò tempore maxime calida. Apud Garamantas quidam fons extat tam frigidus diebus,

Plato in Critia.

Gen. c. 36. v. 24.

Ibycus.

Natal. l. 7. Myth. c. 1.

Georg. Vvernher de admir. Vng. aquis.

Q. Curtius l. 4.

S. Auguſt. to. 5. l. 21. de Ciu. Dei c. 5.

vt non bibatur, tam feruidus noctibus vt non tangatur.

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

Hinc calida balnea, & frigida lauacra reperta, hæc ad robur, illa ad ſanitatem. Balinea laborum, laſſitudinum, animi anxietatum remedia putabantur, ex itinere redeuntibus adhibebantur. Chriſtianis lauari licitum erat. Apud Hebræos hoſpitum pedes calida lauabantur, pedes enim incedebant. lotis pedibus in conuiuium recipiebantur. Heroes ex Homeri, & Virgilij teſtimonio, Troiani, Græci, Romani, Perſæ poſt balneum cœnabant.

IDCIRCO hominum ſolercia, quæ cuncta in ſui commodum conuertere conſueuit, quo luculentius tanto bono frueretur, atque in eius delitijs innataret frigida lauacra, & calda balinea excitauit, hæc ad hyemis vſum, illa ad æſtatem accommodata. Et ſi Homero credimus, quem ad intelligentiam, ac multarum rerum peritiam plurimum conferre multa diues eruditione nos docet Plutarchus: quod iſta ad ſanitatem, ea ad duritiam corporum conferrent. Poëta enim in Iliade fortes vbi Heroes canit frigida adhibet. In Odyſſea verò in Politia, calida adminiſtrat: Nam Telemachus cum Piſiſtrato apud Menelaum hoſpitio ſuſceptus, poſtquam domum conſpicierunt ad inſtar ſolis ornatam ad labra deſcendentes perpolita lauabant. Plutar. in Homer.

Ἐσ ῥ' ἀσαμίνθους βάντες ἐϋξέστας λούσαντο. Hom. od. 4.

Eu-

Euſtathius in Hom. Euſtathius in eundem Homerum ſcribit Balneum introductum fuiſſe ῥύπου μὲν ἀποθετικόν, ἀναψυχῆς δέ τινος αἴτιον. vt ſordes quidem mundaret, & aliqualis recreationis cauſa eſſet. Vlyſſes lauacrum narrans, quod ſibi Circes ancilla pararat ait:

Hom. ody. 10.

Αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χαλκῷ,
Ἔς ῥ' ἀσάμινθον ἕσασα, λό' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
Θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,
Ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.
Cæterum poſtquam efferbuit aqua in ſplendido aheno,
In labrum me collocatum lauit ex tripode magno
Suauiter fuſa aqua per caputque, & humeros,
Vt mihi laborem animum rodentem demeret membris.

Pindarus ab Homero:

Pind. Nem. od. 4.

Οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον
Γε μαλθακὰ τεύχει
Γυῖα, τόσον εὐλογία,
Φόρμιγγι συναόρος.
Neque calida aqua tantùm
Quidem laſſa reficit
Membra quantùm laus
Citharæ conſona.

Athen. l. 1. c. 20. Λουτρὰ enim ἄκη πόνων παντοῖα lauacra laborum omnium remedia cenſebantur. βαλανεῖον balneum ἀπὸ τοῦ βάλλειν τὰς ἀνίας dictum produnt, quod moleſtias pellat. Et vt Diuus Auguſtinus inquit, quod pellat ex animo anxietatem. Plato de legibus: *Vbique autem in iis Gymnaſia iuuenes, tàm ſibi commoda, quàm ſenibus præparent: calidis balneis conſtitutis, & copioſè ſiccis appoſitis lignis, vt & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defeſſis agricolis afferantur: quæ ſanè curatio melior eſt, quam medici parum periti medela.* Plautus:

Plato 6. leg.

Plaut. in Mercat.

Nunquam ædepol omnes balneæ mihi hanc laſſitudinem eximent.

Hip-

Hippocrates in laſſitudine balneo vtitur. Galenus item laſſitudini lauacrum adhibet: proindè ex itinere redeuntibus adminiſtrabantur. Idem Plautus in Epidico. Monet Epidicus Stratipoclem, vt ad lauandam Virginem peregrè venientem aquam calefieri iubeat:

Hip. 2. de dieta. Gal. de ſa. ru, 1. c. 6. & 4 c. 10. Plau. in Epidico ſc. malè morigerus,

--- abi intro, at iube huic aquam calefieri.

In Bacchidibus:

--- aqua calet, eamus hinc intro, vt laues:
Nam vt in naui vecta es, credo timida es.

Sc. 1.

& in Truculento:

Sed obſecro hercle Aſtaphium, i intro, ac nuncia
Me adeſſe, tu i properè, & ſuade iam vt ſatis laueris.

Sc. piſcis ego credo.

Priſcis quoque Chriſtianis lauari licitum fuit, non enim voluptatis tantum, ſed ſanitatis potiſſimum gratia balneum erat. D. Irenæus teſtis eſt D. Ioannem Euangeliſtam in balneis ſe lauaſſe. In hunc enim modum ſcribit: *Sunt qui audierunt eum dicentem, nempè Polycarpum, quoniam Ioannes Domini diſcipulus in Epheſum iens lauari cum audiſſet intus Cerinthum, exilierit de balneo non lotus, dicens, quod timeat ne balneum concidat, cum intus eſſet Cerinthus inimicus Veritatis.* Tertullianus in Apol. ait: *non lauor diluculo ſaturnalibus, ne & noctem, & diem perdam, attamen lauor honeſta hora, & ſalubri, qua mihi, & colorem, & ſanguinem ſeruet.* De Monachis Palæſtinæ quamuis aſperrimæ vitæ Euagrius ait, crebrò balneis vſos fuiſſe. *ϗ βαλανείοις δὲ συχνοῖς ὁμιλῶσι porrò balneis crebro vtuntur.* De Abb. verò Antonio pro ſingulari laude ponit Sozomenus à balneis abſtinuiſſe, nec vnquam vnctum fuiſſe: *Oleo vngi, balneis, & ſimilibus rebus vti recuſauit, quippe corporis firmitudinem eiuſmodi rebus humidis in mollitiem mutari ſolere cenſuit.* D. Cæcilia nobiliſſima Virgo Romana Domi balnea habebat, quorum adhuc veſtigia Romæ in eius templo ad dexte-

D. Irenæus l. 3. c. 3. adu. hereſ.

Tertull. in Apol. adu. gen. 42.

Euagr. l. 1. Hiſt. Eccl. c. 21.

Sozomen. l. 1. c. 3.

ram

ram in ingreſſu viſuntur. ſolebant enim Chriſtianæ
S.Aug.in reg.Monac ep.CIX. Virgines ſemel in menſe lauari Auguſtino teſte in regula Monacharum vbi ait: *Lauacrum corporum, vſuſque balnearum non ſit aſſiduus, ſed eo quo ſolet interuallo temporis tribuatur, hoc eſt ſemel in menſe, cuius autem infirmitatis neceſſitas cogit lauandum corpus, non longius differatur.* Apud Hebræos hoſpitum pedes calida lauabantur. In Geneſi enim Abraham tribus Angelis, quos ſub humana ſpecie tanquam peregrinos receperat ait:
Gen.18. v.4. *afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros.* hanc verò
D.Chryſoſ. homil.41. in Gen. calidam fuiſſe Chryſoſtomus auctor eſt in homilijs dicens: *Aquam tepidam inquit (Abraham) habeo ad lauandos pedes.* Cur autem hæc præberetur Oleaſter nos docet
Oleaſter in c.19.Gen. his verbis: *Ratio vt reor, quare tunc hoſpitibus aqua ad pedes abluendos ad ingreſſum dabatur, eſt, quia omnes pedites incedebant, nec erat tunc vſus equorum, ideò ne illotis pedibus domum fœdarent, atque etiam, vt melius quieſcerent, pedes in ingreſſu lauare ſolebant; crediderim etiam tum temporis nudis pedibus homines inceſſiſſe.* Gloſſa ibidem ad caput XIX. lauate pedes veſtros moraliter ait, quod hoſpitibus ſolet fieri, vt affectus terreno puluere ſordidati, & acidia, & puſillanimitate tanquam puluerulentis ſqualoribus emundentur. loti verò ad menſam accede-
Iudic. bant. Vndè in libris Iudicum: *Poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium.* Sic Heroes quoque priuſquam ad conuiuium accederent, balneum adire conſueuiſſe, & Homeri auctoritas, & Virgilij ſcripta teſtantur:

Vir. *Littore ahena locant alij, flammaſque miniſtrant.*

Vbi Seruius Ahena inquit parata erant à Troianis, vt ſe ante lauarent, quam cœnarent, cum Heroicis
Athen.l.4. temporibus carne elixa non veſcerentur. Δεῖν enim θεραπεύσαντα τὸ σωμάτιον, καὶ λουσάμενον ἰέναι πρὸς δεῖπνον. oportere curato corpore, & loto ad cœnam

pro-

progredi Atheneus ex Ariſtotele aſſerit, qui indecorum eſſe dicit multo cum ſudore, & puluere accedere ad conuiuia, quippe cum viro liberali, & ingenuo neque ſordere, neque ſqualere conueniat, neque limo gaudere, vt Heraclitus inquit. Athenas Alarichus Rex ingreſſus, omnique genere comitatis exceptus, poſtquam & lauit, & cum ſelectiſſimis in vrbe viris epulatus eſt Vrbe ceſſit. Perſæ item antequam cibum caperent lauare ſoliti erant. Quem morem, & Romanos noſtros etiam tenuiſſe Plautus nobis demonſtrat in ſticho dicens: Zozimus hiſt. l. v. in Arcad. Xenoph. l. 8

Quam mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum. E. abi intro ad me, & laua. Plau. in ſticho.

In Perſa.

Locus hic tuus eſt hic, accumbe: ferre aquam pedibus, præbe tu puer.

Et in Amphitrione:

Lauiſti. Amph. quid poſtquam laui? Alc. accubuiſti.

Cicero de Or: *Cum lauti accubuiſſent*. Et orat. pro Deiotaro: *Hunc te balneo priuſquam accumberes, ducere volebat*, & in ep. ad Atticum: *Poſt horam octauam in balneum, vnctus eſt accubuit*. Appianus Catonem Vticenſem circa Veſperam à balneo ad cœnam tranſiſſe ait. Xiphilinus in Seuero: *Sub Veſperum iterum lauabatur, cœnabatque cum ſuis domeſticis, & familiaribus*. Et in Traiano: *Traianus cœnauit lotus*. Apuleius 4. Metamor. anum inducit quoſdam iuuenes menſa iam inſtructa ita alloquentem: *At vobis fortiſſimi, fideliſſimique mei ſoſpitatores iuuenes affatim cuncta ſuaui ſapore percocta pulmenta præſto ſunt panis numeroſus, vinum probè calicibus effricatis affluenter immiſſum, & ex more calida tumultuario lauacro veſtro præparata*, & mox addit Apuleius: *In fine ſermonis huius, ſtatim ſe ſe deueſtiunt: nudatique, & flammæ largiſſimæ vapore recreati, calidaque perfuſi, & oleo peruncti* Cic. Appian. Xiphilin. in Seuero. Apuleius.

 men-

Mart. l. 10. ep. 48. *menſas dapibus largiter inſtructas accumbunt.* Martialis;
Nuntiat octauam Pharia. Octaua enim hora lauaban-
Pli. l. 3. ep. 3 tur, vt etiam Plinius iunior, Vitruuius, & Spartianus
Vitru. l. 5. c. x. Spartian. aſſeuerant. Qui prandere conſueuerant ante prandium
in Hadr. lauabantur. Haly: *Balneo quidem ſani poſt exercitium,*
Haly in regal. diſpoſit. *& ante prandium vtuntur, quo ea, quæ per motum non benè diſſoluta ſunt purgentur, & euacuentur. Siccitas quam motus fecerat, humectetur, ſordeſque, quæ à vaporibus factæ à corpore egredientibus, & à puluere exterius ſuperuenienti in ipſo exercitio, & poſt abluantur.*

CAPVT IV.

ARGVMENTVM.

ADerant publica, & priuata balnea, quibus ſe frequenter lauabant. Priſci brachia tantùm, & crura abluebant. Ex balneis calidæ vſus emanauit, quæ & defatigationi prodeſt, & partes internas lenit. à ieiunis poſt exercitium vel per ſe, vel cum vino ſumebatur, nam frigida ſola lædit. Hanc Cecilianus petijt vel ob laſſitudinem, vel vt maiorem vini copiam abſorberet.

HABEBANT autem tum publica, tum priuata balnea quæ in luxum adeo quandoque ceſſerunt, vt Lampridius ſcribat Commodum Imperatorem ſepties per diem, atque octies lauiſſe, & in ipſis balneis ediſſe, quamquam Seneca tradit, quod antiqui moris Romani bracchia tantum, ac crura abluebant, qui ſcilicet ſordes opere collegerant, cæterum toti nundinis lauabantur.

Lamprid. in Commod.

Senec. l. 13. ep.

Ex frequenti autem balneorum conſuetudine cal-

Digitized by Google

caldæ quoque, ſeu calidæ aquæ, quam Græci pariter θερμὸν, & θερμὸν ὕδωρ appellant ad potũ vſum emanaſſe fieri potuit, cum ibi præſtò ad bibendum haberetur; non extra enim tantùm adhibita recreat, & laſſos reficit. Verùm, & interius aſſumpta, vt in libro de ſanitate tuenda Plutarchus affirmat à defatigatione prodeſt, & partes internas lenit. Eupolis. Plutar. de ſa: tu: Eupolis apud Ath. l.3.

—τὸ χαλκίον.
Θερμαινέθ' ἡμῖν, καὶ θὺν πέπλειν τινά.
Κέλευ', ἵνα σπλάγχνοισι ζυγγενώμεθα,
Ahenum calfacere nobis aliquem, & aquam.
Iube decoquere viſceribus, vt auxiliemur.

E noſtris Tibullus: Tibull. l. p. eleg. vlt.

Et calidam feſſo comparat vxor aquam.

Ieiuni namque poſt exercitium calidam, vel ſolam, vel cum vino bibere ſolebant, quod apertè demonſtrat Athenæus dum inquit: *Oportet igitur ſanitatis ſtudioſos exercitationibus mediocribus vti, ne nimium ſudent, & lauacris ita vt corpora madefiant, ac mobilia reddant: Poſtea aquam bibere tanquam vtiliſſimam, hyeme quidem, & vere calidam ferè, æſtateque frigidam, ne ſtomachum ſoluat: at mediocrem bibere oportet multitudinem; quia præaſſumpta eſt hæc bonæ habitudinis gratia, ne ſyncerum vini robur per membra diffundatur, & ne extremis incidens vaſculorum obſit. Quod ſi quis noſtrum difficulter id faciat, dulcem aquam, vel calidam præaſumito: hinc vinum maximè quod dictum eſt Protropon leſbium dulce, quia optimè diſponit ſtomachum.* Haſtenus Atheneus, ex quibus etiam deducitur, calidam præpotam, aut vinum dulce ebrietatem prohibere. Atheneus l.2.c.2.

Frigidæ potio poſt exercitationes niſi calidam præbibas noxa non vacat: offendit enim non obſcurè ventrem, & iecur, non nullis etiam neruos: Galenus. Cui inheret Princeps inquiens: *Si quis ieiunus abſtinere non poterit, quin aquam bibat, & propriè poſt exercitium bibat priùs vinum aquæ* Gal. in lib. de ſal. die. n.12. Auic. l. p. fen.3.doc.2 c.8.

ca-

Digitized by Google

Oribaſ.l. 5. c. 27. *calida temperatum*. Vinum dicebat Herodotus ieiunis dandum eſt, indita quinta aquæ calidiſſimæ parte, ſique admodum potens ſit quarta. Calida præterea ieiuno aſſumpta renes ex itinere, ſeu alia cauſa excalfactos temperat, & à recrementis expurgat. Tral- Trallian.l.9 lianus: *Bibere oportet antè omnem cibum aquam tepidam. Nihil enim renes adeò recrementis vacuos, temperatoſque reddit, vt non amplius calculos procreare poſſint. Nam temporis ſpacio igneus ipſorum calor à tepore aquæ extinguitur*. Ex quibus illius Epigrammatis Martialis dilucidatio patet dùm canit:

Mart.8. ep 60.

Caldam poſcis aquam; non dùm mihi frigida venit:
Alget adhuc nudo clauſa culina foco.

Cecilianus enim conuiua longè antè horam à puero nunciatam ad Martialem accedens itinere laſſus calidam expoſcebat. Niſi hanc fortaſſe petijerit, vt ſe ad copioſiorem vini potum præpararet. Baſilius: D.Baſilius de Ieiun. *Noli te ad largiorem vini potionem aqua potu præparare. Ne te ad ieiunij myſteria introducat ebrietas*.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

Calidi potus vſus primò à Græcis deriuauit, etſi calidam Homeri tempore non bibebant, vt Iulius Pollux oſtendit. Eos Plautus, quod caldum biberent reprehendit. Acron ait tepefactis aquis vti conſueuiſſe.

A Græcis autem primò calidi potus conſuetudinem emanaſſe omninò clarum eſt. Caldum tamen Homeri tempore non bibebant, vt Iulius Pollux, qui ſub Commodo Cæſare Athenis docuit, de talento, & alijs numis

ſcri-

Digitized by Google

ſcribens explicat his verbis: *Tres ſemiobuli æris calidæ erant Philemon ait in Pice fabula. Hic verò magnam quis quæſtionem ſoluat, de qua dubitaui ſæpius, nùm apud aliquem veterum calida vtentium, de potu illud dici inuenire liceat. & hæc ſanè apud Homerum claritatem habent magnam, nam ſi quis ignitos lebetes, cum lebetibus ignis expertibus comparet, putaret hos pro calida aqua apparatu ordinari. Idem quoque fuerit illi in tripode igni appoſito, qui ad lotionem calefiebat, quorum non paruus erat vſus. Apud Homerum enim non elixas carnes quidam Heroum comedebant, licet huiuſmodi illi obſoniorum præparatio cognita fuerit, cum inquit, veluti lebes interius feruet, multo igne petitus, pinguedinem coquens tenelli porci. De potu verò apud Homerum nequaquam inuenire licebit, calidam aquam ad potum referri: apud Veteres autem Medicos & ſanè cum Hippocrates inquit: frigidum infeſtum eſt neruis, oſſibus, dentibus, & cerebro: manifeſtum eſt, quod calida dentibus offerenda ſunt. Ego verò illud in Theſmophoriazuſis Ariſtophanis dictum, Ahenus caleſcit, de Mulieribus potum præparantibus intellexi: Idemque in Eupolidis Populis, dictum eſt. Sed quod nec illud in argumentum calidæ potationis ſufficiens ſit: ſuccurrit mihi illud in Ariſtophanis Georgis manifeſtè de lotione dictum. Ex vrbe nunc in agrum diſcedamus, vt dudùm à nobis illic in ſolio æreo lotum puniamus. Illud quidem apud Philemonem, Aheni calidum erat ad bibendum comparatum, manifeſte arguit calidi potationem. Nam numiſmatis bucca non lauacri eſt, ſed potionis menſura:* Hucuſque Pollux. ſcenæ decor Plautus de Græcis:

Iul. Pollux l.9.c.6.

5 aphor. 10.

Plaut. in curcul.

Tum iſti Græci palliati capite operto qui ambulant.
Quin incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis,
Conſtant, conferunt ſermones inter ſe tanquam drapetæ.

Ob-

Digitized by Google

Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententijs:
Quos ſemper videas bibentes eſſe in oenopolio.
Vbi quid ſurripuere, operto capitulo caldum bibunt,
Triſtes, atque ebrioli incedunt.

Eos enim vti à latinorum moribus alienos arguit, triſteſque, & ebriolos vocat, quodque caldum biberent. Damnat inſuper, quod operto capite ambularent, cum noſtris aperto incedere mos fuerit, adeo vt Celſus ne veſte quidem velare cui caput infirmum erat non niſi vrgente neceſſitate permitteret. Acron ſuper illum Horatij locum:

Celſ. l. 7. c. 4

Horat. l. 3. od. 19.

Quo Chium pretio cadum.
Mercemur? quis aquam temperet ignibus?

ait, *temperet ideſt tepeſaciat. Nam tepefactis aquis ſolebant Græci vina temperare.*

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

R*Omani Reip. tempore thermas, & thermopoſias receperunt, vt ſordes abluerent, & calorem reſociliarent, diſcalceati enim incedebant, vnde colicæ, & ſtomachi dolores, & affectus. Therma digeſtionem iuuant. Calda imus venter delectatur. Calda febrientibus, tepida pleuriticis offerebatur. Calda inteſtina refrigerantur. Epilepticis, apoplecticis, paralyticis, melancolicis, in frigido capitis dolore, aſtmate, tuſſi, ophtalmia, catharris, ſyncope in frigidis temporibus datur. In ſtomachi imbecillitate, inflatione, aſtrictione, canino appetitu, in renum affectibus, diſuria, ſtranguria, & ad menſtrua prouocanda porrigitur. Tiberina calefacta Valeſcus filios incurabili morbo oppreſſos ſanauit.*

A Ro-

A Romanis tamen ipſo etiam Reip. tempore, quo omnia prudentia, & frugalitate florebant thermarum, ac thermopoſias vſus receptus eſt, quippe qui excalceati ſolis ſoleis incedentes Balneis vbi ſordes abluerent, & thermopolijs vnde calorem refocil- Mart. l. 12
larent indigebant; frequentes enim colicæ, ventris ep. 87. Dio:
dolores, hyppocondriaci affectus, ac ſtomachi debilitates, & relaxationes, quibus teſtante Celſo Celſ l. p. & l. 4. c. v.
maxima Vrbanorum pars detinebatur, oriebantur. Thermas verò ſtomachi digeſtionem iuuare, ac cruditatem concoquere Satyrus Aquinas inſinuat illo verſu:

Et crudum pauonem in balnea portas.

Eſt enim caro pauonis dura, & difficillimæ di- Iuuenal. ſat.
geſtionis. Hinc D. Auguſtinus: *Quis niſi Deus crea-* 1. u. 143.
tor omnium dedit carni pauonis mortui, ne putreſceret? D. Augu-
Apertè verò Haly demonſtrat ſcribens: *Balneum* ſtin. de c. u.
corpus, & membra humectat, calorem naturalem con- Dei l. 21. c. 4.
fortat, digeſtionem optimam reddit, anguſtiam ſi qua eſt Haly in re-
aufugat, poros aperit, ſuperfluitates euacuat, dolores mi- gal. diſp.
tigat, viſcoſitates, & ventoſitates diſſoluit. Columella delitias luxurioſorum arguens in hunc modum ait: Columel.
Vt apti veniamus ad ganeas: quotidianam cruditatem l. p.
laconicis excoquimus: & exuſto ſudore ſitim quærimus.
Horatius:

Crudi, tumidique lauemur, & Perſius. Hor. ep. 6.

Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur.

Gutture ſulphureas late exhalante Memphites.

Colicæ autem Cordubenſis Dinaſta ait, præſidium Auic. c. de
eſſe aquam, quæ multum fuerit excalefacta, hanc ve- aqua.
rò

AEtius ſer. 9. c. 30.

rò AEtius à cibo etiam porrigit de coli dolore ex frigidis, & pituitoſis humoribus ſcribens: *Quod ſi ſitis à cibo accedat aqua calida præbeatur, infenſiſſima enim ipſis frigida exiſtit*. Quod, & prius Antiphanes nouit, qui ideò calidam reſpuebat, quod ſanus eſſet, nec ſuum tormina ventrem conturbarent:

Antiphan.

--ἐν χύτρᾳ δέ μοι.
Ὅπως ὕδωρ ἕψον, τὸ μηδὲν ὄψομαι:
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ' ἐὰν δ' ἄρα.
Στρόφη με περὶ τὴν γαστέρ', ἢ τὸν ὀμφαλὸν,
Παρὰ φερεκράτει δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.
--In olla autem mihi.
Aquam coctam non contingat cernere:
Non enim male habeo, & quidem auertat Deus. ſin autem.
Turbent meum tormina ventrem, vel Vmbilicum,
Paratus ex optima mihi annulus drachma eſt.

Qui poſtremus verſus ab alijs ita legitur:

Πάρεστὶ ἰατρὸς φέρτατος μοι δάκτυλος.
Medicus adeſt optimus mihi digitus.

Hip. de liqu. vſu.
Hip. l. de loc. in hom

Digito enim vomitus prouocatur, qui tormina aufert. Hippocrates verò ſanitatis lumen, atque hominum Pæon calida imum ventrem delectari libro de liquidorum vſu aſſeruit, eamque febrientibus exhiberi iubet ſcribens: *Febricitantibus cibum ne offeras, neque ſorbitionibus ſubtus aluum ducas, in potu dabis aquam calidam*, à quo Cordubæ Princeps Auicennas: *non oportet, vt bibatur in febribus niſi aqua calida*. Plinius ſecundus de medela ægritudinum in quotidianis febribus calidam cum vino auſtero, in tertianis, & quartanis aquam calidam porrigit; Inſuperque in iiſdem quartanis vinum calefactum prebet. *Vini*, inquiens, *optimi Spateni, vel pecinium, vel puto adriani,*

Auicen. 3. 13. cap de contur. ſto.
Pli. ſecun. de medela ægrit. l. 3. tract. p.

aphri-

aphriue, ſeu burgi Gallici ponde. IX*. penſabis. Hinc quotidie in maiori calice potionem dabis vini calefacti ieiuno donec totum bibat, & ſanus erit.* Trallianus Phreniticis tepidam aquam crebrius, & paulatim bibitam conducere dicit, frigidam autem aquam vitare oportere, eo quod tuta non ſit. Plato aqua calida inteſtina refrigerari, & appetentiam concitari dicit. Idem Princeps: *Et illi quidem, quibus aqua calida arte iuuamentum præſtat, ſunt Epilexiam habentes, & melancoliam, & capitis dolorem frigidum, & Aſtma, & ophtalmiam, & bothor in gutture, & gingiuis, & Apoſtema poſt aures habentes, & rheumatiſmos, & vlcera in diaphragmate, & in puris ſolutionem in parte pectoris.* Menſtrua præterea prouocat, & vrinam. Paulus vinum tenerum calente aqua temperatum apoplecticis, ac paralyticis potui tradit. Celſus in tuſſi porrigit: *Potus primùm aqua calida, deindè inuicem alijs diebus hac, alijs vinum.* Et in catharro calidum potum laudat: *Si ſtomachus pituita impletur nihil edendum, bibendumque niſi calidum, vitatis tantùm his; quæ pituitam contrahere conſueuerunt.* Alexander in pleuritide tepidam dat. Galenus in ſyncope præter quam in æſtare potionem calidam exhibet: *Quos ſyncope premit ſi quidem æſtas ſit, regio naturaliter calens, & æſtuans, aut ſtatus cœli vehementer calidus, cum frigida vinum dabis: ſi nihil eiuſmodi ſit cum calida. Quæ tamen ſecundò, & tertiò dabitur potio, omninò calidam exhibendam curabis.* Areteus verò vinum dat primò calidum, deindè cibo exhibito frigidum, quod ſiti medeatur. Celſus in ſtomachi reſolutione vinum meracum benè calidum, vel frigidum porrigit. Galenus in ipſius imbecillitate vinum vetus calefacit, & cum largo pipere præbet. Quamquam Plutarchus languente ſtomacho, & ob imbecillitatem confirmationis indi-

Trallian. c. 13. l. p.
Plato p. de re p.
Auic. l. p. fen. 2. c. 16.
Paul. l. 3. c. 18.
Cel. l. 4. c. 4
Celſ. l. 4. c. 5
Alex. l. 6. c. p.
Gal 12. met. 3.
Aret. 2. ac. c. 3.
Celſus l. 4. c. 5.
Gal 7. met 4.
Plutur. 3. ſymp. v.

gente nihil calidum adhiberi debere aſſerit, ſed vino tantùm dato mederi. Idem Celſus in ſtomachi inflatione ſcribit: *Cibis calidis neque inflantibus, eodemque modo calidis potionibus primò aquæ, mox vbi reſedit inflatio, vini auſteri*. In eiuſdem aſtrictione Aetius calidæ plurimum potum permittit; qui & in Canino appetitu potum præberi iubet antè cibum multum, & aceruatim bibendum, calidum, aut certè tepidiorem. Auicennas item in ieiunio vinum actu calidum, & plurimum ponticitate, & acetoſitate carens porrigi mandat. Trallianus in renum affectibus vt iam oſtendimus tepidæ potionem imperat. Aetius quoque in diſuria, & ſtranguria calidam præbet: *In potu plurima aqua calida dulcis exhibenda, ægerque aſſiduè ad mictionem cogendus: Si enim acre recrementum diutius in veſica moretur, partes ipſas corrodit, & exulcerat*. Valeſcus Valeſius Tiberinam aquam calefactam liberis ægrotis propinare iuſſus, eos ab incurabili morbo ſanauit.

Celſus l. 4. c. v.

Aetius ſer. 9. c. 13. idem ſer. 9. c. 21.

Auicen l. 3. ſen. 13. tr. 2. c. 14.

Trallian. l. 9. c. 4.

Aetius l. xi c. 19.

Zozimus in hiſt. l. 2. initio.

CAPVT VII.

ARGVMENTVM.

Calidæ propinatio malæ valetudinis ſignum erat. Calidæ facultates ex Aetio. Senibus, ac delicatis exhibebatur. Senes calidum amant Vlyſſis exemplum patrem ad balneum hortantis. Calda in itinere per frigora facto adminiſtrabatur.

Martialis cum aliquando egrotaret, ac longo calidæ vſu tædio iam affectus eſſet ſetinum, niueſque appetens ita canebat.

Setinum, dominæque niues, denſique trientes,
Quando ego vos medico non prohibente, bibam?
Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
Qui mauult heres diuitis eſſe Midæ,
Poſſideat lybicas meſſes, Hermumque Tagumque.
Et potet calidam, qui mihi liuet aquam.

Mart. 6. ep. 86.

Cœnabis tanquam æger, ait Seneca: *Sed omnia iſta perferemus facilè ſorbitionem, & aquam calidam, & quicquid aliud intollerabile videtur delicatis, & luxu fluentibus, magiſque animo, quàm corpore morbidis*. D. Gregorius in Paſtorali de ijs, qui flagella metuunt ſcribit ſæpè infirmos, quos fortis pigmentorum potio ſanare non potuit ad primæuam ſanitatem calidam opportunè datam reuocaſſe his elegantiſſimis verbis: *Quos cruciamenta non corrigunt nonnunquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compeſcunt. Quia & plerumque ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad ſalutem priſtinam tepens aqua reuocauit: & nonnulla vulnera, quæ curari inciſione nequeunt, fomentis olei ſanantur. Et durus adamas inciſionem ferri minimè recipit, ſed leni hircorum ſanguine molleſcit*. Medicas autem calidæ facultates Aetius in hunc modum expreſſè deſcribit. *Aqua calida conuenit, vbi oportet excretionem præparare, & vbi quid attenuare, & vbi diffundere, aut liquefacere, aut mollire aut eluere, concoquere, aut diſcutere volumus: particulatim verò mucum ducit, & ſcreatum adiuuat, & dolorem omnem mitigat, & præſertim in præcordijs, ac inteſtinis, ructum mouet, & flatum prouocat, vrinam, ac ſeceſſum ducit. Bona eſt etiam ad concoctionem, ac digeſtionem, & nutritionem, & augumentum. Menſes ducit, neruis, & conuulſionibus idonea eſt, vt etiam Pleuritidi, & Peripneumoniæ*.

Sen. ep. 78.

S. Gregor. Paſtoral. cu ræ par. 3. admonit. 14. in fine.

Aetius l. 3. c. 165.

Calida etiam ſenibus, ac delicatis hominibus dabatur. Philo: Οἶνος ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ὐκ

εἰσκομίζεται, ἀλλὰ διαυγέστατον ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν τοῖς πολλοῖς, θερμὸν δὲ τῶν πρεσβυτάτων τοῖς ἁβροδιαίτοις. *Vinum per illos dies non præbetur, ſed aqua limpidiſſima cæteris frigida, calida verò his, qui inter ſeniores delicatius habentur.* Calidum enim ſenectus amat. Proindè Plato ſenilia balnea, calida appellat, iiſque ſenes aſſueſcere monet. Vlyſſes Laertem Patrem ſenem, ac ſquallidum ad balneum hortatur, ita enim Principem virum decere dicit, cui Laertes ſimilis erat:

Philo de vita contẽp.

Plato 6. de leg.

> Τοιούτῳ δὲ ἔοικας, ἐπεὶ λούσαιτο φάγοι τε
> Εὑδέμεναι μαλακῶς· ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.
> *Tali autem ſimilis es, poſtquam lotus eſt, comeditque.*
> *Dormit molliter, hic enim mos eſt ſenum.*

Ody. 24.

Calida inſuper iis, qui iter in magnis frigoribus faciebant, præbebatur, vt Raſis in eorum regimine ſcribit his verbis: *Quod ſi frigus fortiſſimum fuerit atque ipſum ſtatim poſt comeſtionem iter incipere neceſſe fuerit: vinum purum tepefactum bibat, aut vinum cui tantum aquæ calidæ ammixtum eſt, vt ex ea tepefieri poſſit.*

Raſis l. 6. c. 2. ad Almans.

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

ORientales populi caldam frequentarunt. Socrates, & antiqui Chriſtiani calidam potarunt. Iuſtini, & Ignatij loci. Diuites, & pauperes calefactam aquam bibebant, ſeniores item qui delicatè viuerent. In cœnis funebribus à Chriſtianis adhibebatur. S. Bernardus, Abbas Pyionius, alijque monachi ſitim calida leuabant. Græci feruidam calici immiſcebant.

AD ſanitatem igitur aqua calida primò inſtituta fuit, hanc enim vt vidimus veteres medici

in

Digitized by Google

in varijs morbis, & febribus ipſis adminiſtrabant. Deindè à plurimis etiam in communem vſum deducta potiſſimum ab orientalibus populis, ac frigidi temperamenti hominibus, quorum ſtomachus calido totu egetat, ijſque etiam qui imbecillioribus cibarijs vtuntur, ac ieiunio carnem caſtigant, vt de frugi, & parciſſimo Socrate, & de antiquis Chriſtianis legitur; illum enim ſuauiſsimus auctor Xenophon calidum bibiſſe inſinuat in eius dictis ita referens: *Cuidam dicenti, calidam eſſe aquam, quam biberet: calida inquit, igitur tibi erit vbi lauari voles. At ille: Minimè, nam vt lauer frigida eſt. Nunquid ne, & pueris tuis eadem eſt ſententia, vt neque, ad bibendum eam aptam putent? Non inquit ille: verùm pluries admirari ſoleo; quid nam ita voluptuosè ad horum vtrumque vtantur. Vtrum inquit, aqua iſtæc tua calidior eſt, quam quæ in Aeſculapij templo eſt? Illa, inquit, quæ apud Aeſculapium. Recordare igitur ait quam ſis, & pueris tuis, & ſacram aquam adeutibus faſtidioſior.* Nudis autem pedibus incedebat, ſordido palliolo contentus. Chriſtiani item Clem: Alexandrino teſte nullos gerebant calceos, nudiſque pedibus incedebant, & ſi id pati non poſſent, ſoleis vtebantur. Lucianus in Philopat. Chriſtiani habitum deſcribens inquit; Pallium putre, ſine calceis, & tegmine capite incedens detonſa coma. Hos verò Apoſtolorum tempore calidam bibiſſe Iuſtinus Martyr ſignificat in dialogo cum Tryphone inquiens: Μὴ δ' ἐ ὅτι θερμὸν πίνομεν ἐν τοῖς σάββασι, δεινὸν ἡγῦσθε, ἐπειδὴ καὶ ὁ θεὸς τὴν αὐτὴν διοίκησιν τῦ κόσμυ ὁμοίως καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πεποίηται, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις. Ideſt. *Neque verò, quod calidam potamus ſabbati die, piaculum eſſe putetis, cum Deus etiam hac die eandem ſuſcipiat mundi gubernationem, quam & in alijs omnibus diebus.* Huc etiam ſpe-

Xenoph. de fac. & dic. Socrat.

Laertius.

Clem. Alex. 2. pæd. 2.

Lucian.

Iuſtin. Mar dial. cum Triphone Iudeo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ignatius ep.3 ad Magnetia. ſpectat illud Ignatij Martyris in epiſtola ad Magneſianos poſt medium: ἕκαςος ἡμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτῃ νόμου χαίρων, ὐ σώματος ἀνέσει, δημιουργίαν θεῦ θαυμάζων, ὐχ ἕωλα ἐσθίων, καὶ χλιαρὰ πίνων, καὶ μεμετρημένα βαδίζων: hoc eſt: *Vnuſquiſque noſtrum ſabbatizet ſpiritualiter meditatione legis gaudens, non corporis refocillatione, & remiſſione opificium Dei admirans, non pridiana comedens, & tepidam bibens, & ad præſcripta ſpatia obambulans*. Nec verò diuites ſolum, ſed & pauperiores etiam calefactam aquam bibebant.

Arnobius l. 2. Arnobius: *Potio autem vini ſit prorſus incognita, nec ſedandæ alitud admoueatur ſiti, quam liquor purus è fontibus caldore ignis intactus: & ſi fieri poteſt, manibus ſubminiſtratus cauis*.

S.Hieron. de ſcript. eccleſ. in Marco & Baronius t. p an. Chriſti 64. Philo Ebræus frugalia conuiuia Chriſtianorum Alexandrinorum, Eſſenorum nomine à vitæ honeſtate, deſcribens, quos & Hoſios hoc eſt ſanctos appellabant, calidam, vt ſuperius retulimus ijs, qui inter ſeniores delicatius tractarentur porrigi conſueuiſſe narrat. Vnde ex iſtius vſu, ac reliqua victus ratione ſobria, & naturæ legibus congruente eorum plurimi centeſimum vitæ annum attingebant. Qui antiqui Chriſtiani in cœnis etiam funebribus, ac ſuis agapjs calida vtebantur, vt ex triclinij pictura apparet lunari forma, quæ in monumento primo arcuato cœmeterij Sanctorum Marcelli-

Boſius in Roma ſubter. l. 3. c. 37 ni, & Petri inter duas lauros ad S. Helenam via Labicana extat. Vbi conuiuæ ſedent, puer autem à poculis iuxta tripodem in Emicycli medio ſtat in manu calicem habens, ſupra verò primarum ſedium conuictores à dextera parte ſcriptum eſt: IRENE DA CALDA, à læua AGAPE MISCE MI. S. Bernardus cum ſuis fratribus caldam bibebat. Iſdem enim in deſcriptione ſitus monaſterij Claræuallis de Alba amne inquit: *Hic iam in vicina domo caldariam*

im-

implet; & ſe igni coquendum committit, vt fratribus potum paret, ſi fortè ſterilis vindemia cultoris induſtriæ non benè reſponderit, & defectu ſanguinis vuæ, de filia fuerit feſtucæ ſupplendus. In eius verò vita extat ipſum bucellam panis aqua calida madefactam ſumere conſueuiſſe: *Cibus eius bucella panis in aqua calida penitus emolliti cum exiguis ſorbitiunculis erat*. Legitur quoque de Abbate Pyonio iam ſene, qui cum vinum non biberet, calidam ei monachi offerebant. Auctor Græcus incertus: *Dicebant de Abbate Petro, cognominato Pyonio, qui erat in cellis, quia vinum non bibebat. Quando autem ſenuit, rogabant eum, vt ſumeret modicum vini. Qui cum non acquieſceret, tepefaciebant aquam, & ita ei offerebant, & dicebat: Credite mihi filij, quia velut pro condito illud accipio, & adiudicauit ſe tepida aqua eſſe contentum*. S. Hieronymus ad Euſtochium ſcribens memorat, quanto labore in eremo carnis tentationibus repugnarit, atque inter multa, ne ægris quidem calidæ vſum conceſſum fuiſſe refert. *De cibis*, inquit, *& potu taceo, cùm etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepiſſe luxuria ſit*. A calidę verò in cœnis adminiſtratione apud Græcos vſum olim emanaſſe videtur ζέσιν id eſt feruidam calici immiſcendi, quæ cum aquæ naturam habeat, & ignis ſit particeps ſpiritum ſanctum ſignificare dicebant, & ſanctorum feruorem; adhucque etiam concilij Florentini tempore aquæ calidæ guttulas Euchariſtico latici inſtillabant.

S. Bernard. de monaſt. Claræual. l 3. c. 8. eius vitæ.

Auctor Grec. incer in vit. Patr. l. v. n. 35.

S. Hieron. ad Euſtoch.

Euchologiũ ſeu Rituale Græcor.

CA-

CAPVT IX.

ARGVMENTVM.

Calida in luxu adhibebatur. Seruorum mora grauiter puniebatur. In Imperatorum palatio die, nocteque extabat. Cum aromatibus in vino infundebatur. Temperati viri eam ſpernebant. Pueri, ac puellæ, ſponſaque miniſtrabant.

IN luxum autem vſurpata etiam calida aqua fuit. Vndè ſeruorum mora grauiter animaduertebatur. Ammianus: (Ammian. l. 28, a) *Ita autem pauci inter eos ſeueri vindices delictorum, vt ſi aquam calidam tardius attulerit ſeruus trecentis adfligi verberibus iubeatur: ſi hominem occiderit, dominus baclenus exclamet. Quid faciat manioſus, & nequam?* Seneca: (Senec. l. p. de ira. 12.) *Iraſcuntur boni viri pro ſuorum iniurijs, ſed idem faciunt, ſi calida non benè præbeatur, ſi vitrum fractum, ſi calceus luteo ſparſus eſt.* Et iterum: (Ibidem l. 2. c. 25.) *Parum agilis eſt puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut menſa negligentius poſitá. ad iſta concitari inſania eſt.* Arrianus: (Arrian. l. p. c. 13.) Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς. ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ. ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς: *Cum vero te calidam poſcente, puer non audierit, aut ſi audierit, tepidiuſculam attulerit, aut planè in ædibus non fuerit: id non ferre grauiter, nec diſrumpi iracundia: non ne Deo placet?* Plinius de M. Ofilio Hilaro. (Pli. l. 7. c. 53) Qui cum populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiumque haberet edita cœna, calidam potionem in pultario popoſcit, ſimulque perſonam

Digitized by Google

eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem ammoneret. Dio de Druſo: Τῇ τε μέθῃ κατακορὴς οὕτως ἐγίγνετο, ὥστε ποτὲ νυκτὸς ἐμπρησθεῖσί τισιν ἐπικουρῆσαι μετὰ τῶν δορυφόρων ἀναγκασθεὶς, ὕδωρ αὐτῶν αἰτούντων, θερμὸν σφίσιν ἐγχέαι κελεῦσαι. *Adeo in temulentiam effuſus, vt cum noctu quibuſdam quorum ædes incendio flagrabant, cum ſtipatoribus opem ferre cogeretur, aquam poſcentibus, calidam infundi iuſſerit.* Eunapius Sardianus in Philoſophorum, Sophiſtarumque vitis in Ædeſio de Ægyptio quodam Aſtrologo narrat, qui Cõſtantinopolim hoſpes veniẽs, opiparam Cauponam irrupit ieiunus magno confecto itinere, ac præ ſiti pene enectus, iuſsitque vinum γλυκὺν ἠρτυμένον molle, & conditum aromatibus miſceri ſibi adnumerata pecunia. Cauponaria miniſterio ſe accingebat, & diſcurſabat ſatagendo, dumque Ægyptio poculum apponit, & deprompturn vinum defundit à parturiente accerſita (erat enim obſtetrix) καταλιποῦσα τὸν Αἰγύπτιον πρὶν τὸ θερμὸν ὕδωρ ἐπιβαλεῖν κεχηνότα relicto Ægyptio priuſquam hiſcenti caldam aquam in vino infunderet ad puerperam accurrit; qua liberata ad hoſpitem reddit, qui deuelata infantuli ſorte pleno poculo ſe proluit. Vnde liquet non prius vinum bibiſſe, quam Cauponaria reuerſa calidam inieciſſet. De Proereſio autem ait, quod temperatiſsimus eſſet, incalceatus Gallicas hyemes, & frigora in delitias conuerteret, Rhenum tantum non glaciatum biberet, ac totum vitæ curriculum exegerit calidæ potionem nunquam expertus καὶ τόν γε ὅλον οὕτω διετέλεσε βίον, ἀπείρατος θερμοῦ γινόμενος πότου. Hanc vero cùm pueri, tùm & lepidiſsimæ puellę, ſponſæque, vt vetus adagium refert, miniſtrabant. *Caldam Nympha miniſtrat aquam.*

Dio caſſ. Rom. hiſt. l. 55.

Eunapius in Ædeſi.

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

POtus calidus apud Græcos Imperatorum Græcorum tempore durabat. Iaponenſes, ac Sinæ populi calidum potant, apud quos antiquiſſimus eſt vſus. Turcæ item Chaoam excalefactam bibunt.

CALIDVM autem potum apud Græcos ſuo etiam tempore duraſſe Aponenſis teſtatur: De potu enim qui hyeme ſumi debet loquens, poſtquam frigidiorem probauit, qui non frigiditate omnina participet aeris illius, ſed ea quæ potius æſtatis, ſubiungit: *Græci tamen ob quendam abuſum continuè bibunt calidius. Antiquitus etiam vniuerſaliter ita potabantur infirmi: licet in quibuſdam morbis fortaſſe: vt thoracalibus expediat hyemeque præcipuè.* De Iaponenſibus, Sinæque populis legitur antiquum eſſe, vti & frequentem apud eos caldam bibendi vſum. Ioannes enim Hugo Linſcotanus in nauigatione, de Iaponia in hunc modum ſcribit: *Vinum ex oriza coctum potant vſque ad ebrietatem. Poſt prandium olla cum calida apponitur, quam feruentem ebibunt æſtate, & hyeme. Prædicta autem feruenti aquæ puluerem iniiciunt ex herba quam Chaa vocant, in magnam huius potus eſtimationem. Indè qui aliqua opulentia pollent, loco ferè ſecreto aquam hanc ſeruant, eamque excipientes amicos ſumma benignitate depromunt. Ipſi eam Domini, Principeſque præparant, ſummo item ollarum, quibus herba cuſtoditur, coquitur, ac propinatur pretio.* Vbi de Turcis quoque D. Paludanus hæc annotat: *Turcæ ſimilem ferè modum in*

Petrus Aponen. concil. drian. 118.

Io: Hugo Linſcot.

potu Chaoæ retinent, quam ex certis fructibus conficiunt Baccæ lauri ſimilitudine, ac ab Aegyptijs Bon, ſiue Ban vocatur. Ex illis ſeſquipondo ſumunt, quos aliquantum toſtos in aqua 20. pondo coquunt, vſque ad medietatem. Hunc potum matutino tempore quouis, in tabernis ſuis feruentem bauriunt, ex figulinis ollis, eodem more quo noſtrates Vinum igni eliquatum mane bibunt. Stomachum eo potu confortari arbitrantur, ac calefieri, ventoſitates expelli, ac obſtructiones aperiri. De Sinenſibus autem ſeu Chinenſibus Nicolaus Trigautius in expeditione Chriſtiana apud Sinas hæc habet: *Sinenſes potu vtuntur feruenti, etiam in ſummo æſtu; ſiue ille vinum ſit, ſiue decoctio Cia, ſiue aqua. & ſanè videtur id ſtomacho prodeſſe non parum; nam & Sinæ ferè diuturnioris ſunt vitæ, & ad annum ſeptuageſimum, ac ſæpe octuageſimum viribus non admodum deſtituuntur. Hinc quoque euenire arbitror, quod Sinarum nemo calculari morbo laboret, qui noſtros Europeos ſæpe torquet, ex eo credo, quod perpetuo frigidam potent.* Io: Petrus Maffeius de Sinarum Regione: *Cęterum ex herba quadam expreſſus liquor admodum ſalutaris nomine Chia, calidus hauritur, vt apud Iaponios; cuius maximè beneficio, pituitam, grauedinem, lippitudinem neſciunt; vitamque bene longam ſinè vllo fermè languore traducunt.* Ad noſtros redeo. **Nicolaus Trigaut. expedl. 1.** **Io: Petrus Maffeius Indic. l. 6.**

CAPVT XI.

ARGVMENTVM.

R*Omæ in thermopolijs calda, vinum, & dulces potiones vendebantur. In ijſdem antiqua vina concreta diſſoluebantur. Sinè liquatione etiam præfrigidum, & præcalidum bibebant. In Arcadia vinum vtribus exſiccabatur, vt gladio diuideretur. Calidum in myrrhinis poculis adminiſtrabatur, vitrea ſpernebantur. Cryſtallina adhibebantur. Tepeſcere dicebatur quando iam de frigiditate remiſerat.*

ROMÆ Thermopolia aderant in quibus non calda tantum, ſed & vina etiam, & dulces potiones vendebantur. Plautus in Curculione Græculos in Thermopolio bibentes ebrioſos appellat, in Pſeudolo verò dulcium potionum meminit:

Plautus in curcu.

Plau. in Pſeu.

Pſ. *Quid ſi opus ſiet, vt dulce promat indidem, & quid bibet?*

Ch. *Rogas? Murrhinam, paſſum, defrutum, mellinum, mel quoiuſmodi.*

Quin in corde inſtruere quondam cœpit Thermopolium.

Memorat, & Thermopolium in Trinummo.

Ecce hominem Staſime, nihili. Sat in Thermopolio.

Condalium es oblitus, poſtea quam thermopotaſti gutturem.

Et in Milite:

Ac.3.ſc.2.

Neque equidem heminas octo exprompſi in vrceum.

Neque illa hic calidum exuunt in prandium.

Pa.

Digitized by Google

Pa. *Neque tu bibiſti? Lu. Dij me perdant, ſi bibi.*
Pa. *Qui iam? Lu. quia enim obſorbui: nam mihi nimius calor*
Comburebat gutturem: alij ſunt ebrij.
Poſtquam potarunt.

Ex quibus etiam colligi poſſet calida in Thermopolio Vetuſtate concreta vina diſſolui conſueuiſſe, & ſeruos illos ob ingluuiem thermopotaſſe gutturem: *Quo generoſius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit.* Plinius. Vnde Lyricus: Plin. l. 13. c. p.

—Sapias, vina liques. Horat. pr. car. od. x 1.

Martialis:

Incenſura niues dominæ Setina liquantur. Et alibi. Mart. l. 9. ep. 2.

—Ne calda Sabello. Mart. 12. ep. 60.

Deſit, & vt liquidum potet Alauda merum.

Qui bibunt vinum liquatum: Tertullianus. Calda enim vt ex Aetio oſtendimus ad liquefaciendum aptiſſima eſt. Huiuſmodi autem fuiſſe illud vinum creditur, quod Britanico propinatum fuit vetuſtiſſimum nempè, & ex optima nota, caldaque ſolutum; erant enim tunc Saturnalia, in quibus vino, & epulis maximè indulgebatur. Tacitus: *Illic epulante Britannico, quia cibos, potuſque eius dilectus ex miniſtris guſtu explorabat ne omitteretur inſtitutum, aut vtriuſque morte proderetur ſcelus; talis dolus repertus eſt: Innoxia adhuc, ac præcalida, & libata guſtu potio traditur Britannico. Dein poſtquam feruore aſpernabatur, frigida in aqua affunditur venenum: quod ita cunctos eius artus peruaſit vt vox pariter, & ſpiritus eius raperentur.* Quamquam & abſque liquefactione præfrigidum, & præcalidum etiam bibebant. Celſus in ſtomachi exulceratione: *Vino ſi febris non eſt, dulci, aut ſi id inflat, certè leni vtendum, ſed neque præfrigido, neque nimis calido.* Ariſtoteles recenſet vinum in Arcadia, in vtribus ſuſpenſis exſiccari con-

Tertul. l. 4. con. Marcio.

Tacit. an. l. 13.

Celſ. l. 4. c. 1

Ariſt. 4. meteor.

conſueuiſſe inſtar ſalis vt etiam gladio diuidi, & non alias quam aqua calida ſuperimpoſita in liquorem potabilem reduci poſſet.

Calidum in Myrrhinis poculis bibebatur. Martialis:

Apophoret. c. xi. *Si calidum potas, ardenti Myrrha Falerno,*
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

Vitrea enim ſpernebantur. Idem:

Martial. l. 12. ep 74. *Nullum ſollicitant hac Flacce, toreumata furem.*
Et nimium calidis non vitiantur aquis.

Chryſtallina tamen diuites etiam adhibebant, quemadmodum de Tucca idem Martialis oſtendit canens:

Mart. l. x. ep 13 ad Tuccam. *Candida Setini rumpant Cryſtalla trientes:*

Perſæpè enim callices caldæ feruore frangebantur. Ni dicere velimus generoſa Setina ſuo fulgore Cryſtalla rumpere, dùm per ea mirabiliter tranſlucent. De calido triente Perſius:

Perſ. ſat. 3. *—Calidumque trientem excutit è manibus.*

Calicem nempè calido vino, vel aqua calida mixto. Antiquus commentator. Trientem calidum: quia in potu miſcebatur aqua calida gelidis, & gelida calidis: Martialis ad librum ſuum:

Antiquus M.S. Biblioth. S Auguſtini.

Martial. l. 2. ep. 1. *Te conuiua leget mixto quincunce, ſed antè,*
Incipiat poſitus quam tepuiſſe calix.

Quamquam de vini potius feruore intellexerit, quando iam animi excalefacti ſunt, antequam frigeſcere incipiant. idem enim ad Plinium ſimiliter de ſuo libro canebat:

Martial. ad Pli. *Hac hora eſt tua dùm furit lyaus.*
Dùm regnat roſa, dùm madent capilli.
Tùm me vel rigidi legant Catones.

Poſſet, & pro frigida diluto ſumi, quando iam aliquid de frigiditate remiſit, veluti ſumpſit Seneca, dum ſcripſit: *Videbis quoſdam graciles, &c. fruſta niuis*

Senec. 4. Nat.

in

in ſcyphos ſuos dijcere, ne inter bibendi moram tepeſcant.
Et Ouidius de ſuis ſtudijs canens:

Illa bibit lector ſitiens, mea pocula plenus,
Illa recens pota eſt, noſtra tepebit aqua. Ouid. l.3. de Ponto eleg. 4.

Recens enim aqua de fonte hauſta ob inſitam frigiditatem ea longè ſuauior eſt, quæ egelida facta in vaſe quieuit.

CAPVT XII.

ARGVMENTVM.

Calix à calida potione dictus. Antiqui mane inſomnia calda, vel generoſo vino expiabant. Vas pro calda decoquenda Ahenum dicebatur, propriè verò Romanis miliarium.

CALICEM autem à calida potione, qua conuiuantes vtebantur dictum fuiſſe Magnus Caſſiodorus affirmat in pſalmum enim decimum ſcribit: *Calix dictus, eo quod aſſidue calidam ſolebat ſuſcipere potionem*. Et in pſ. 15. *Calix à calida dictus eſt potione, quoniam ſicut ille cor hominis exhilarat bibitus: ita & hic ſanctas animas perpetuè iocundat hauſtus*. Denique in Pſal. 75. *Sapè diximus calicem menſuram eſſe potabilem: qua ægra ſiti corpora reparantur: dictus à calida potione, qua frequenter vtimur combibentes*. Et antè eum gloria Romanorum Varro in libris de lingua latina ita pariter prodidit; *Calix à caldo, quod in eo calda puls apponebatur; & calidum ea bibebant*. Vbi Turnebus in commentario non calda puls, ſed calda plus legendum ait è veteri libro. Quod non veriſimile ſit in eo appoſitum fuiſſe pultem: ſed po-

Caſſiodor. in pſ.x.

Varro de ling lat. l.4.

potius aquam calidam. Infra enim etiam habet; vomer, quod vomit eo plus terram.

Inſomnia quoque antiqui mane aqua calida generoſoue tometo expiabant. De calida Ariſtophanes:

Ariſtoph. in ranis.
Ἀλλά μοι ἀμφίπολοι λύχνον ἅψατε
Καλπίσι τ' ἐκ ποταμῶν δρόσον ἄρατε
Θέρμετε δ' ὕδωρ
Ὡς ἂν θεῖον ὄνειρον ἀποκλύσω.
Agite miniſtri facem accendite.
Rorem è flumine vrnulis haurite.
Lympham calfacite.
Vt diuinum ſomnium expiem.

De Mero Martialis:

Martial.l.11. *Amphora nunc petitur nigri carioſa falerni.*
Expiet vt ſomnos garula ſaga meos.

Vas autem ad calidam decoquendam Græci καλκεῖον hoc eſt Ahenum vocabant, latini quoque eodem nomine nuncuparunt. Horatius:

Horat.ep.l.1. *--Emptis.*
Sub noctem gelidam lignis calefactat Ahenum.

Paulus I.C. c.18. de inſtr. & inſt. leg. Paulus I. C. *Nec multum refert inter cacabos, & Ahenum, quod ſupra focum pendet: his aqua ad potandum calefit, in illis pulmentarium coquitur.* Propriè tamen à Romanis Miliarium dicebatur. Ath.l.3. Atheneus: *Et miliarium vocatum à Romanis illud, quod in calidâ aquæ operationem preparatum*, cuius formam ita Seneca deſcribit: Senec. qu. nat. l.3.c.24. *Facere ſolemus dracones, & miliaria, & complures formas, in quibus ære tenui fiſtulas ſtruimus per decliue circundatas: vt ſæpe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat ſpacij, quantum efficiendo calori ſat eſt, frigida namque intrat effluit calida.*

CA-

Digitized by Google

CAPVT XIII.

ARGVMENTVM.

Thermopolia Romæ à Claudio ſublata. In funeſtis calida interdicebatur, antè horam quartam vti gulæ irritamentum prohibita. Ea vomitum excitabant primò ſanitatis gratia ad humores expurgandos introducta, quemadmodum Cæſar faciebat, quæ poſtmodum in laſciuiam verſa eſt. Ideò crebræ vomitiones à clariſſimis autoribus reprehenſæ, præſertim quando ad nouam ingurgitationem adhibebantur. Huic autem peluis ſemper parata, quæ aliquando argentea, aliquando etiam aurea erat. Rex Dauid guttur iſtorum ſepulchum vocat. Habacuc vomitum ignominiæ. Ructus reprobatur.

PORRO Thermopolia Romæ à Claudio ſublata fuiſſe Dio his verbis teſtatur: Τά τε καπηλεῖα ἐς ἃ συνιόντες ἔπινον, κατέλυσε. καὶ προσέταξε μήτε κρέας τι ἑφθὸν, μήθ' ὕδωρ θερμὸν πιπράσκεσθαι, καὶ τινας ἐπὶ τούτῳ μὴ πειθαρχήσαντας ἐκόλασεν. *Cauponum tabernas, in quas coeuntes potabant, demolitus eſt, edixitque ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet, in quoſdamque contra delinquentes animaduertit.* Qui præterea refert Caium Caligulam ob mortem Druſillæ ſororis interdixiſſe ne quis intra dies funeris ipſius aliqua in re lætitiam præſeferret. Vndè quidam ob aquam calidam venditam impietatis reus factus ab eo trucidatus fuit: τὸν πωλήσαντα θερμὸν ὕδωρ ἀπέκτεινεν, ὡς ἀσεβήσαντα. Ammianus ſcribit Ampelium Romæ Præfectum, vt gulæ irritamenta, & ganeas terras in

Dio lib. 60.

Dio l. 59.

Ammian. Marcel. l. 28.

E vrbe

vrbe corrigeret ſtatuiſſe, ne taberna vinaria antè horam quartam aperiretur, neue aquam vulgarium calefaceret quiſquam. Hanc enim multi ad luxuriam quo maiorem, inde cum vini, tum cibi copiam ingurgitarent vomitum excitando conuertebant; quemadmodum Rhodios factitaſſe ferunt, quos ob id Stratonicus albos Cyreneos, Ciuitatemque illorum procorum ciuitatem vocauit. Sanè Romani à principio ſanitatis cauſa vomitu vtebantur, vt Sobrij Cæſaris exemplum demonſtrat, quem ante cibum vomuiſſe Tullius ad Atticum ſcribens narrat his verbis: *Poſt octauam in balneum, tum audiuit. De Mamurra non mutauit, vnctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque & edit, & bibit ἀδεῶς & iucundè: Opiparè ſanè, & apparatè: nec id ſolum, ſed bene cocto, & condito, ſermone bono, & ſi quæri? libenter*. A balneo enim vomitus humores in ſtomacho ſtabulantes expurgat. Aetius de cruditate: *Commodiſſimum eſt aqua calida in balneo hauſta vomere: velut abluendo ea, quæ in ſtomacho desident biliosa, aut pituitoſa*; A quo Rabanus in cap. 7. Eccl. *Aiunt Medici, quod homo ieiunus ſi vomitum faciat, ſtomachi vitia purget, & choleram minuat*. Pompeius ingrato, quem diuitem effecerat obiecit, quod feciſſet eum ἐκ πενταλικοῦ ἐμετικὸν de ſæpe eſuriente, ſæpe vomentem. Quoniam vero vomitiones tunc ſupra modum crebræ eſſe cœperunt, ea propter Aſclepiades, qui eo tempore florebat, illas merito damnauit. Celſus pariter vomitum non luxuriæ cauſa, ſed valerudinis fieri oportere commonefecit. Moralis item Seneca vomitores, qui vomunt, vt mox reſarciantur taxat: *Vomunt, vt edant, edunt, vt vomant epulas, quas toto orbe conquirunt, nec concoquere dignantur*. Philo quoque arguit inquiens πολὺς ἄκρατος, καὶ ὀψοφαγία, καὶ ἐπὶ πλήρεσι τοῖς ὄγκοις ἄπληστοι

Athen. l. 8.

Cic. l. 13. ep. 50. ad Attic.

Aetius ſer. 9. c. 23.

Rabanus.

Pli. l. 26. c. 3.

Celſ. l. 1. c. 3

Senec. conſulat. ad Albinam c. 9.

Philo de vita cont.

ἐπι-

ἐπιθυμίαι, θερμολουσίαι τε ἀκαίριοι, καὶ ἔμετοι, καὶ εὐθὺς πάλιν οἰνοφλυγίαι, καὶ ἐφεδρεύουσαι γαστριμαργίαι *Multum merum, & edacitas, & in plenis opibus inſatiabilia deſideria, calida lauacra intempeſtiua, & vomitus, & ſtatim rurſus vinolentiæ, & inſidentes ingluuies.* Plutarchus in Moralibus vti ſpontaneum in meretricibus abortum vituperat: *Vt meretrices aborſum prouocant, vt rurſus impleantur, & voluptuentur, ita quidam in hoc ipſum corpus euacuant, vt [illegible]ſus liceat ingurgitare.* Diuus Hieronymus increpat: *Multi*, ait, *impatientiam gulæ vomitu remediantur: & quod turpiter ingeſſerunt, turpius egerunt.* Alexis in opora: Plutar. D. Hieron. in can. dece diſt. nou. de conſec.

Vini multum non diluti bibis iam ſatur: nec vomis. Ath. l. 10.

In conuiuijs enim ad lauandum, vomendum, meiendum peluis parata erat. Pollux de vaſis vomendi multos ait euomere κοτταβίζειν vocare; Vino enim in Cottabi ludo expleti vomebant. Vas autem λεκάνω ideſt peluim nominari Cratino teſte in Horis: *Num faſtidio laborat ? alam ocyus quis, & peluim inſerat.* Polyzelus quoque in Mimo Tindareo: In pelui primum ablues, èuomes, explebis. Scapham in Anagyro Ariſtophanes dixit. Herodoto ποδανιπτὴρ appellatur: ἐςὶ ποδανιπτὴρ ἀργυρεῦς, ὅπου δαιτυμόνες ἐναπονιζέατο, ἐμεῦσι, ἐνουρεῦσι. *Eſt peluis argentea, in quam conuiuæ lauant, vomunt, meiunt.* Qui item aurei vaſis meminit, in quo prius Ægyptij vomebant, mingebant, pedeſque lauabant, ab Amaſi Rege in Iouis ſimulachrum conuerſi. D. Auguſtinus: *Extruantur ampliſſimæ, atque ornatiſſimæ domus, vbi conuiuia opipara frequententur, vbicunque libuerit, & potuerit, diu noctuque bibatur, ludatur, vomatur, diffluatur.* Cicero in Piſonem: *In quo conuiuio nemo poteſt dicere, vtrum iſte plus biberit, an vomuerit, an effuderit. Bibitur vſque eo* Pollux l. x. c. 21. Herodot. Herod. l. 2. D. Auguſtin. l. 2. de ciu. Dei. Cic.

Dauid. *dum de ſolio miniſtretur*. Vnde de his Rex Dauid exclamat: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum*. Vomentium enim ora vt mortuorum ſepulchra fetent. S. Auguſtin l.4.c.20.de Bap. con. Donat. S. Auguſtinus: *Pulmones vſtione vini quotidiana putreſcunt, & per ora veluti mortuorum ſpiritus tetri emittuntur*.

Martial. p. ep. 28.

Heſterno fœtere mero, qui credit Acerram,
Fallitur, in lucem ſemper Acerra bibit.

Habacuc.c 2. u. 16. Habacuc vomitum ignominiæ vocat, ac gloriam offuſcare dicit. *Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ ſuper gloriam tuam*. Vomitus enim qui non à morbo, vel ab aliquo ſtomachi affectu producitur: Verum ab immodico tantum cibo, potuque ventriculum onerante, deditoque ſtudio excitatur, vtique deteſtabilis eſt, vt & ille, qui ab ebrietate promouetur, de quo Eſaias: Eſaia. c.19. *Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis, & errare fecerunt Aegyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius, & vomens*: Et cap. 23. Iudæos carpens dixit: *Omnes menſæ veſtræ repletæ ſunt vomitu, & ſtercore, ſeu vomitu ſtercoreo*. Hieremias: Hierem. c. 25. *Bibite, & inebriamini, & vomite*. Et cap. 48. idem c.48. *Allidet manum Moab in vomitu ſuo, & erit in deriſum etiam ipſe*. Sic etiam apud ingenuos ructus. Idcirco S. Chryſologus de diuite epulone ait: S. Chryſol. ſer. 121. Diuem varijs crapulatum ferculis indigeriem ſuam ructaſſe ad cœlum. Tertullianus aduerſus Pſychicos: Tertull. adu. Pſych. c. 5. *Turpis epulonum ructus cœlum violat, cœlumque fœdior vomitio conſpurcat*. Romanæ hiſtoriæ narrant Caium Imperatorem intempeſtiuis vſum balneis vomere conſueuiſſe, ac rurſum compotare. Philo de legatione ad Caium: Philo de leg. ad Cai. *Octauo menſe grauis morbus Caium inuaſit, quia frugaliorem victus rationem, & ſalubriorem qua vſus ſub Tiberio fuerat, mutauit in luxum Regium, multum enim abſumebatur meri, cupediarumque; & pleno ventre non ſatiabatur*

Digitized by Google

tur concupiſcentia, accedebant eò balnea parum tempeſtiua, tum vomitus, rurſumque compotationes, & voluptates ventris. Vitellium verò tam crebro vomere ſolitum fuiſſe, vt ſolo alimentorum tranſitu paſceretur. Suetonius: *Vitellius epulas trifariam ſemper, interdum quadrifariam diſpertiebat in ientacula, & prandia, & cœnas, commeſſationeſque: facile omnibus ſufficiens vomitandi conſuetudine.* Dio: καὶ τὸ πλεῖστον καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα, ἀπλήστως τε ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς πάντα ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' ὅπερ καὶ ἀνταρκεῖν ἠδύνατο. ἐπεὶ οἵ γε συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάντες κακῶς ἀπήλλασσον: *Magnam diei partem, noctiſque conſumebat in comeſſationibus, crebroque vomebat omnia, vt ſolo tranſitu ciborum nutriretur. Cui quidem rei ſufficere poterat, quamuis cæteri, qui cum eo cœnabant omnes miſere interirent.* Xiphilinus Plautianum omnium hominum intemperatiſſimum, & ingluuiei deditiſſimum fuiſſe ait, ita vt ſimul paſceret, & vomitaret, quod præ ciborum, & vini copia concoquere non poſſet. S. Ambroſius: *Spectaculum triſte*, inquit, *Chriſtianorum oculis, & miſerabilis ſpecies. Cernas iuuenes terribiles viſu hoſtibus, de conuiuio portari foras, & inde ad conuiuium reportari; repleri vt exhauriant, & exhauriri, vt bibant.*

Sueton. in Vitell.

Dion. in Vitell.

Xephilin. in Seuero.

S. Ambr. l. de Helia c. 13.

CAPVT XIV.

ARGVMENTVM.

Tepida vomitum ciet per ſe, vel cum vino comixta. Fœmina æquè ac viri vomebant. Vina dulciora, vinumque in vappam conuerſum vti ſtomacho magis infenſum deligebant. Pro horum ſimbulo Ægyptij aquaticum ſelem pingebant, qui cum ſumptos cibos euomuit rurſum auide vomit.

VO-

Digitized by Google

VOMITVM autem tepida ciet Celſus: *Qui vomere poſt cibum volet; ſi ex facile facit, aquam tantum tepidam ante debet aſſumere, ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adijcere. At qui mane vomiturus eſt, ante bibere mulſum, vel hyſſopum, aut eſſe radiculam debet, deinde aquam tepidam, vt ſupra ſcriptum, eſt, bibere.*

Celſus. l.p. c. 3.

Hip. de inter. affec.

Hippocrates ad vomitum prouocandum magnum vini poculum cum aqua tepida temperatum præbet. Eccleſiaſticus: *Vtinam calidus, vel frigidus eſſes, ſed quoniam tepidus es, ideo te vomam. Scio opera tua,* inquit D. Ioannes in Apocalypſi; *quod neque frigidus es, neque feruidus. Vtinam frigidus eſſes, aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es, & nec frigidus, nec feruidus incipiam te euomere ex ore meo.* Vbi Areta Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus ſcriptor Græcus peruetuſtus ait: *Tepidi metaphora decenter vſus eſt, quod etiam medici recentiores ad vomitum prouocandum adſumunt: Vnde etiam ijs, qui difficiles ſunt ad vomitum, tepidæ aquæ potu eliciunt vomitum.*

Eccl.

Apocalyp. c 9.

Areta.

Gal. 4. de ſa. tu. 4.

Iidem etiam antiqui Galeno teſte vino dulci poſt balneum vomitum prouocabant, quo ventriculum lauando apetitum excitarent, quem eſuritionem Martialis appellat ad Turianum ſcribens:

Martial. l. v. ep. 75.

Poſt hæc omnia forte ſi mouebit.
Bacchus, quam ſolet eſuritionem.

In Philænum:

Martial. l. 7 ep. 67.

Non cænat prius aut recumbit ante.
Quam ſeptem vomuit meros deunces.

Orexin Iuuenalis hoc eſt vehementem edendi auiditatem nuncupat:

Iuuenal. ſat. 6.

-Tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plena quod tenditur vrna.
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter

Duci-

Digitized by Google

Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit. Et terram loto ferit inteſtino.
Marmoribus riui properant, aut lata falerno
Peluis olet, nam ſic tanquam alta in dolia longus.
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit.

Fœminæ enim non minus ac viri vomebant. Seneca: *Fœminæ non minus potant, & oleo, & mero viros prouocant, atque inuitis ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remittunt.* Plinius: *Cautiſſimos ex his balineis coqui videmus, exanimesq; efferri. Iam vero alios lectum expectare non poſſe, imò verò nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia Vaſa corripere, velut ad oſtentationem virium, ac plene infundere, vt ſtatim euomant, rurſuſque hauriant, idque iterum, tertiumque, tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquam effundi illa non poſſint, niſi per humanum corpus.* Et alibi: *Illa perdidere imperij mores, illa, quæ ſani patimur, luctatus ceromata ceu valetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardentes, quibus perſuaſero in corporibus cibos coqui, vt nemo non minus validus exiret, obedientiſſimi vero efferentur. Potus deinde ieiunorum, ac vomitiones, & rurſus perpotationes.* Ad quod alluſit, & Palinurus ſeruus apud Plautum dum de ientaculo ait:

Senec. ep. 95.
Pli. l. 14. c. 22. ad initium.
Pli. l. 29. c. 8. ad finem.
Plaut. in curcul. ac. 1. ſc. 1.

--Num tu Venerem vomere vis:

Vina autem dulciora deligebant, vt quæ in ſtomacho magis ſupernatarent, atque eam potionem tepidam aſſumebant, idem præſtant ſimpliciter pota, ſi ſint, quam conſueuerunt dulciora. Ad hoc & ἐξωτίας, ſeu ἐκζωτίας οἶνον hoc eſt euerſorem, ſeu verſum, & vappam factum vinum adhibuiſſe credunt, quod cum ſtomacho infenſum ſit vomitum faciliме concitat. Hos autem tacitè delineare volentes Ægyptij aquati cum felem pingebant Horapolline in Hieroglyphicis teſte his verbis: *Eum qui vbi ſumptos cibos euomerit aui-*

Paulus l. 1. c. 42. & Oribas. p. ſyn. c. 18. Gal. in Hipp. de humor. com. 1. n. 11.
Horapollo l. 2. c. 110.

de rurſum vomat, & ita vt ſatiari non poſſit ſignificantes, felem aquaticum pingunt. Hæc enim ore parit, & natans fœtum abſorbet.

CAPVT XV.

ARGVMENTVM.

HOc pariter Græcanicum inuentum fuit. Ad bibendum in conuiuijs coactos ſapiens è medio ſurgere, & vomere iubet; vt eos, qui ſententiam dicturi ſunt, quo eruditè loquantur. Muſici ad conſeruandam, & augendam vocem vomitum prouocabant. Pinnas ad promouendum adhibebant, quæ ex Phœnicoptero erant.

Athen. l. 15 ad principium.

VSVM Græci pariter introduxerunt, vt nobis Atheneus teſtatur ex interprete dicens: *Poſtea quæſtio fuit de cottabis, vt puto, & de ijs qui illis vtebantur: quos exiſtimauit ex præſentibus quidam, eorum eſſe Medicorum, qui poſt purgationes balnei, ſtomachi gratia amyſtidem bibentes ſingultiunt: quare inquit non antiquam eſſe conſuetudinem huiuſmodi, neque ſe quempiam antiquorum cognouiſſe, qui vſus ſit hoc purgationis genere. Quamobrem eos increpare ſolebat Eraſiſtratus Iuliates in libris de vniuerſi tractatu, qui id facerent, quoniam oculis plurimum obeſſe dicebat, ventremque inferiorem continere.* Vomitum inſuper apud antiquos ij procurabant, qui in conuiuijs multum edere, & bibere cogebantur; ad quos ita ſapiens inquit: *Et ſi coactus fueris in edendo multum, ſurge è medio, & vome, & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.* Ij pariter, qui poſt epulas ſententiam dicturi erant, quo magis aptè, & eruditè loquerentur. Plutarchus in ſym-

Eccl. c. 31. n. 25.

ſym-

ſympoſio docens in conuiuijs philoſophandum conſulit vomitum ei, qui peritè dicere vult, ſi quidem caput vinum tentare cœperit. Salomon in prouerbijs monens apud hominem liuidum non eſſe cœnandum inquit: *Cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros ſermones tuos.* Hoc eſt vt eleganter dicas cibos per vomitum educes, & in ijſdem prouerbijs inferius ait: *Verba congregantis filij vomentis.* Vbi Salomon filium vomentis ſe vocat, quoniam exonerato vomitu ſtomacho, capiteque leuato ad docendum accingebat. Conſimiliter & Muſici ad conſeruandam, vel augendam vocem inter cœtera clyſtere, vomituque purgabantur. Ad quem etiam promouendum pinnas adhibebant. Ariſtophanes:

Plutar.in ſymp.

Pro.c.23.

Pro.30.

Suetonius in Nerone c.20.

Ariſtoph.in Acharnen.

Φέρε νυν ἀπ' τοῦ κεάνους μοι τὸ πτερόν
λα. Τετὶ πλίνον σοι. Δι. τῆς κεφαλῆς νυν μου λαβοῦ
ἵν' ἐξεμέσω. βλεδύττομαι γὰρ τοὺς λόφους.
Dic nunc auſer à galea pennam mihi
La. *Eccam tibi hanc pennam. Di. tene meum caput,*
Vt euomam. Nam criſtas has abominor.

Vbi Scholiaſtes: pinnam quærit, vt vomat. Conſueuerunt enim difficilè vomentes pinna vti. Et Plato comicus metaphoricè in plebem:

Plato comic.

Λαβοῦ λαβοῦ τῆς χειρὸς, ὡς τάχιστά μου
Μέλλω στρατηγεῖν χειροτονεῖν ἀγύρριον,
Αἰτοῦντα λεκάνην, καὶ πτερὸν, ὅπως ἐμέσῃ.
Apprehende apprehende quam celerrime manum meam,
Imperatorem decreturam iſtum Agyrrhium.
Querentem peluim, ac pennam, vt ſcelus euomat.

Martialis:

Martial.l.3. ep.82.

--Suggeritque ructanti
Pinnas rubentes.

Ex Phœnicoptero enim erant, cui rubens penna.

Dat mihi penna rubens nomen.

Digitized by Google

Sueton in Claudio.c. 33. Suetonius de Claudio: *Nec temere vnquam triclinio abſceſſit, niſi diſtentus, & madens, & vt ſtatim ſupino, ac per ſomnum hianti pinna in os inderetur ad exonerandum ſtomachum*. Qui mos illi demum exitio fuit Tacito au-

Tacit. l. 12. an. ad finẽ. ctore his verbis: *Igitur exterrita Agrippina; & quando vltima timebantur, ſpreta præſentium inuidia, preuiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille tanquam niſus euomentis adiuuaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demiſiſſe creditur*.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM.

A calida, decocta prouenit. Cruda enim laborioſa. Aquam decoquere, vitroque demiſſam reſrigerare Nero inuenit, quam & morti proximus exoptabat. Aqua prius calefacta magis reſrigeratur, Imperatoribus parabatur, citius reſrigeratur. Cyrus Choaſpis aquam decoctam in expeditionibus portabat. Aqua decoctione omnem prauitatem amittit. Hippocrates decoctam agnouit. Ariſtenætus vinum feruenti mixtum per canalem aqua ad conuiuas delatum ſcribit. Tepidam etiam bibebant teſte Epicharmo, quam Athenienſes metaceras vocabant. Huius & Martialis meminit.

A Calida decocta dimanauit. Aqua enim cruda inflat, & terreſtres quaſdam partes retinet: Vnde bibentibus laborioſa efficitur. Alexis:

Alexis apud Ath. l. 3. c. 21.

Ὕδατος ἀπέφθου κύαθον, ἂν δ' ὠμόν τινι,
Βαρύ, καὶ κοπῶδες.

Incocta aquæ crudum bibas ſi poculum.
Laborioſa fit, & grauis.

De-

Decoctione verò flatus illi euaporant, illæque terreſtres partes ignea vi diſcedunt. Ignis enim proprium eſt diuerſas naturas ſegregare: atque ita decocta aqua ex grauium, & terreſtrium ſeparatione leuior, & ſubtilior eſt. Huius inuentorem in ſummo illo Romanæ magnitudinis faſtigio Neronem fuiſſe, referunt. Plinius: *Neronis Principis inuentum eſt, decoquere aquam, vitroque demiſſam in niues refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitijs niuis. Omnem vtique decoctam vtiliorem eſſe conuenit: item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento.* Qui ideo ad vrbe fugiens, dum clandeſtinus ad villam introitus pararetur, aquam ex ſubiecta lacuna potaturus manu hauſit, & hæc eſt inquit Neronis decocta vt Suetonius refert, fameque interim, & ſiti interpellante panem quidem ſordidum oblatum aſpernatus eſt, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit. Decoctam item nominat Atheneus, & ei ὁμόχεσρος Galenus in ſtomachi intemperiei curatione inquiens: *Aquam dedi niue refrigeratam veluti Romæ præparare ſolent calefacientes prius ſecundum eam præparationem quam ipſi decoctam vocant.* Cuius conſuetudinem alij poſtea Imperatores retinuerunt. Plutarchus Domitiani Præceptor: *Omnis aqua prius calefacta magis refrigeratur, & inalgeſcit, vt ea quæ Imperatoribus paratur igni admota dum ferueat, vaſe dehinc multa niue accumulata circundato frigidior redditur.* At non intenſius tantum, ſed citius etiam ex Ariſtotele in meteorologicis refrigeratur, vbi ſcribit: *Confert autem ad celeritatem congelationis, & præcalefactam fuiſſe aquam, citius enim refrigeratur: quapropter multi cum aquam refrigerari citò voluerint ad ſolem ponunt primo.* Galenus: *Cum aquam frigidiſſimam reddere voluerimus niue, & ipſam prius calefactam, vt facilius permutetur refrigerabimus: nam quodque prius calefactum à vicinis in ſe totum alterationem promptius*

Plin.l.31.c.3

Sueton.in Nero.

Athen.l.3.

Gal.7.met. 4.

Plutar.6. ſymp. 4.

Ariſt.p me. teor.c.2.

Gal.4.in 6. epid.te.x & lib. de 60. aquæ c.p.

Auicen.l.p. fen.2. doct. 2.c.16. *ob raritatem admittit*: Auicennas: *Aqua calida citius recipit frigiditatem, & citius coagulatur ratione fortis raritatis*. Præſente calore frigus fortius agit, vt frigore calor; ignis enim aqua reſperſus vehementius incaleſcit. Sol maiorem in mari æſtum, quam in terra gignit, quod aqua magis quam terra illi aduerſatur.

Nazianz. — *ἄγριον οἶδμα θαλάσσης* ferum æſtum maris.

Mart.l.2.ep 85. De decocta Martialis:

Vimine clauſa leui niuea cuſtodia cocta. Et in apophoretis:

Martial. apoph.114.

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis
Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ.

Iuuen. ſat. 5. Iuuenalis:

Si ſtomachus Domini feruet vinoque, ciboque
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis:
Non eadem vobis poni modo vina querebar.
Vos aliam potatis aquam.

Decoctam Choaſpis aquam Cyrus Perſarum Rex in expeditionibus ſecum portabat, de eo ita ſcribente Herodoto: καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεύς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοισι ἀγγείοισι, ἕπονται ὅπου ἂν ἐλαύνοι ἑκάστοτε. *Portatur etiam aqua ex flumine Choaſpe Suſa præterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus Rex potat. Cuius Choaſpis aquam decoctam, & in argentea Vaſa diffuſam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum mulis trahentibus, aſſiduè comitantur quocunque ille proficiſcitur*: Hæc Herodotus. Cteſias Cnidius declarat quomodo aqua hæc Regia ſequebatur, & quomodo in vaſis poſita afferebatur, eam, & leuiſſimam eſſe inquiens, & ſuauiſſimam. Auicennas dicit decoctionem omnem aquæ prauitatem abijcere. Supra Hippocratem phi-

(Margin: Herodotus in clio.1.c.1. — Apud Athen.l.2.c.2.)

philoſophari difficile. Non latuit diuiniſſimum ſenem hoc arcanum, etenim ſcribit in Epidemijs: *Aqua vt frigida fiat, minuſque noceat decocta poſtquam eſt aerem quidem ſuſcipiat. Vaſculum vero non plenum ſit, & operculum habeat.* Philo θερμὸν hoc eſt caldam vocat, quam refrigerari ſolere tradit: Νῦν μὲν γὰρ ἄχρι τοῦ σῶμα, καὶ ψυχὴν παρεθῆναι πίνουσι ἀθρόως, καὶ ἀπνευστὶ χαίροντες ἔτι καὶ προσφέρειν τοῖς οἰνοχοουμένοις κελεύοντες. κἂν διαμένωσιν ἀγανακτοῦντες, ὅτι τὸ θερμὸν λεγόμενον παρ' αὐτοῖς πότον περιψύχουσι. *Nunc enim vſque ad animi, corporiſque languorem potant abſque reſpiratione bibentes, & vltro pincernas vrgentes, indignanteſque illis ceſſantibus, dum caldam, quam vocant, frigefaciunt.* Aetius ex Ruffo: decoctam ex puriſſimis vndis aquam, ac refrigeratam, denuò calefactam potui optimam eſſe ait, his verbis: *Optimum igitur erit, ſi aquam his, quas ſupra diximus dotibus approbatam in fictili vaſe decoxeris, inde frigere permiſeris, poſtea rurſus calefactam propinaueris.* Ariſtænetus vinum calidum feruenti à pincerna aqua lepido aſtu miſcere facit, ac per riuum dimittere, quo temperatum ad conuiuas appellat. Inquit enim: *Immiſit in canalem famulus potionis eximiæ plenas fialas, quæ ſecundo fluctu ferrentur breui inter ſe interuallo diſtincta. Singula autem pocula in morem nauicularum pereleganter natantia rectum gerebant medicæ arboris folium, quod vicem exhibebat velorum, rectum curſum tenentibus fialis, quæ ſuopte ingenio lenta, ac tranquilla aura gubernatæ tanquam naues citò puppim inflante vento cum dulciſſimis oneribus ad conuiuas appellebant rectà. tranſeunteſ enim quiſque calices apprehendens manu ebibebamus æqualiter omnes, & modicè mixtos. Nam de induſtria prudens pincerna tanto calidius iuſto vinum feruenti lympha temperauerat, quantum frigidiſſimi Tubuli rigor totum refrigerare poſſet poculum, itaut nimio ſolum calore per aquæ frigus imminuto, maneret mixtum iuſto temperamine.*

Auicē.xi.p doct.2 c.16

Hip.6.epid 4.

Philo de Plantat. Noe.

Aetius l. 3. c.175.

Ariſtænet.l. p.epiſt.ep.3

mine. Ὁ γὰρ ἔμμετρος οἰνοχόος ἐξεταστικὸς τοῦ τε θερμοτέρου τοῦ δέοντος τὸν οἶνον συνεμίσγειν ὕδατι διαπύρῳ. ὅσον ἔμελλεν ὁ ψυχρότερος ὁλκὸς ἐπιπλάζων, αὐτὸ τὸ χρεῶδες ἐπιψύχειν. ὅπως ἂν μόνης γε τὸ ἀμίξει θερμῆς τῷ ψυχρῷ μεμιγμένης τὸ σύμμετρον καταλήψοιτο. Puerilia colloquia apud veteres gloſſarios: *Miſce mihi calidum non feruens, nec tepidum, ſed temperatum.* De tepida Epicharmus.

Apud Athen. l. 14. Καὶ πιεῖν ὕδωρ διπλάσιον χλιαρὸν ἡμίνας δύο.
Et bibere aquam duplam tepidam heminas duas.

Philemon. apud Athe. l. 3. Tepidam autem Athenienſes metaceras appellabant. Amphis in balneo exclamauit: Ὕδωρ ἐνεγκάτω θερμὸν, ἄλλος μετακέρας aquam ferat calidam alter, aut metaceras. Martialis ad Cæcilianum:

Martial. l. 6. ep. 35. *At tu multa diu dicis, vitreiſque tepentem*
Ampullis potas ſemiſupinus aquam.

CAPVT XVII.

ARGVMENTVM.

Veteres calidum, frigidum, & temperatum bibebant. Sitis calidæ, frigidæ, & cuiuſque potionis deſiderium eſt. Agri apud Hierapolitanos calida irrigantur. Caldum abuſiuè illud quandoque, quod temperatum eſt appellatur. Bracmani in Regijs conniuijs tripodes habebant ſponte frigidam, & calidam miniſtrantes. In Hipparci cœna calida, & frigida fuit. Apud Romanos calidæ, ac gelidæ miniſtri adſtabant. Varronis menſa à puero verſa calidam frigidamque cuique conuiuæ afferebat.

Ex quibus liquet Veteres cum calidum, tum frigidum, tum etiam temperatum, & tepidum bibiſſe. Vnde bene dicebat Plato ſitim eſſe, vel calidæ,

lidæ, vel frigidæ, vel ſummatim cuiuſpiam potionis deſiderium: *Bibunt*, inquit Galenus, *alij calidum, alij frigidum, & vinum vel liberaliter, vel parcius, vel omnino nullum: vel hoc genus, vel illud*. Et com. in Epid: *Hi meraciorem, illi ſumunt dilutiorem, nonnulli temperatam: ſunt qui frigidam, alij calidam, atque vtramque aut de more, aut inſueti biberunt aliquando*. Flores, herbæque, ac plantæ quemlibet irriguum vel frigidum, vel calidum fontem innoxiè potant: *In quibuſdam locis*, inquit Iuſtinianus, *& cum calida ſunt irrigandis tamen agris neceſſaria ſunt, vt Hierapoli. Conſtat enim apud Hierapolitanos in Aſia agrum aqua calida irrigari*. Calidum autem potum antiqui abuſiuè quandoque appellabant illum, qui temperatus erat; quod videlicet frigiditas abeſſet eodem Galeno teſte in lib. de ſimp. med. fac. dicente: *Poculum, & balneum cum temperata ſunt calida à nobis dicuntur nonnunquam appellationis abuſu, quandoquidem eucrata, ſiue temperata dici debeant, ac ſymmetra potius quam calida* Philoſtratus in Apollonij vita recenſet Bracmanas Indos, qui olim abditiora naturæ myſteria inter cœteras nationes perſcrutabãtur in Regijs eorum conuiuijs quattuor Pythicos tripodes exponere conſueuiſſe, qui ſpontè ſua in medium procedentes plus propinabant conuiuis admirationis, quam potus. Si quidem ita erant fabricati, vt ipſorum duo vinum proderent, reliquorum vero alter aquæ frigidæ fontem, alter vero calidæ miniſtrarent. Ænei autem pincernæ ex ære nigro conflati ſubſiſtentes, vinum menſurabant, aquam miſcebant, & poculum ad libitum, & nutum conuiuentium proferebant. Lucianus in Hipparci cœna duplicem in menſa aquam ponit, quo vinum ad libitum temperaretur: Τράπεζα δὲ τῇ κλίνῃ παρειστήκει, ποτήριον ἔχουσα, καὶ ὕδωρ ἕτοιμον καὶ ψυχρὸν, καὶ θερμόν: *Menſa iuxta lectum ſita*,

Plato p. de rep.
Gal. 7. met. 6 ad finem.
In 3 epid. com. 2. ſg. 8
Digeſt. l. 43 t. 19. de aquis.
Gal. 4. de ſimp. med. fac. c. 2.
Philoſtrat. in Apollon vita. l. 3 c. 8.
Lucian. in Aſino.

ſita, & in ea calix, ac vinum vna cum frigida, calidaque aqua. Romani calidæ, gelidæque miniſtros habebant, vt cuique ad libitum, & pro conſuetudinis, & naturæ more vina temperare liceret. Iuuenalis:

Iuuenal. ſat. v. *—Quando ad te peruenit ille?*
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter.

M. Varro l. 3. c. 5. M. Varro, quo Lactantio teſte nemo vnquam doctior ne apud Græcos quidem nedum apud latinos vixit in deſcriptione ſuæ villæ ſub oppido Caſino artificioſam menſam memorat, ex qua aqua calida, & frigida ad pueri libitum ad conuiuas affluebat: *In Inſula eſt columnella in qua intus aſſis: qui pro menſa ſuſtinet rotam radiatam. Hæc ab vno puero, qui miniſtrat ita vertitur: vt omnia vna ponantur: & ad bibendum, & ad edendum: & admoueantur ad omnes conuiuas: & aqua calida, & frigida ex orbe ligneo, dictaque menſa ad vnumquenque actum fluat in conuiuam.*

CAPVT XVIII.

ARGVMENTVM.

Frigidus potus calido vſitatior. Niues condebantur, & toto anno venibant. Alexander in India foſſas niue repleuit. Græci primi niues potarunt, poſtea Romani, cuius vbertas Romæ maxima erat. Hanc vel media hyeme bibebant, glaciemque vti frigidiorem exquirebant, in ſcyphos dijciebant. niuatis piſcinis æſtiuis temporibus vtebantur. Montes niuium in viridarijs faciebant.

Frigidus tamen potus calido longè vſitatior fuit. Niues enim hyeme condebantur, quæ in officinis toto anno venibant. Plutarchus Plutar. 6. ſymp. 6. paleis, & rudibus pannis inuolutam niuem per multum

tum temporis integram ſeruari ſcribit. Ideo dixit Auguſtinus: *Quis dedit paleæ tam frigidam vim, vt obrutas niues ſeruet? vel tam feruidam, vt poma immatura maturet?* Tradit Chares Alexandrum magnum vbi Petræ Ciuitatis Indiæ obſidionem percurrit triginta magnas foſſas excauaſſe, quas cum niue repleuiſſet, ramos quernos ſuperinieccit, ſic enim plus temporis niuem perdurare poſſe affirmat. Græci enim vt ipſorum literæ teſtantur primi niues potauere, quos deinde Romani proſequuti ſunt. Xenophon: Ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ, καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς: *Vt vero voluptuoſe bibas, vina varia, pretioſaque ac in æſtate circumiens hinc, & illinc quæritas niuem.* Primo enim, vt opinor in montium radicibus niues æſtate repertæ ſunt, quemadmodum hodie in Leoniſſæ, magiſque in Sibillæ ſexto ab Aſculo lapide montium pedibus toto anno copioſæ cernuntur, vt in ſummis caloribus modico ſumptu in propinqua, diuerſaque loca deferantur. Plutarchus: Χιόνος δὲ μὴ παρούσης, οὐκ ἂν πίων, οὔτε ἄρτον ἐξ ἀγορᾶς φαγών, οὔτε ὄψου γευσάμενος ἐν λιτοῖς ἢ κεραμέοις σκεύεσιν. *Qui autem niſi niue præſente non bibit, neque panem in foro emptum edit, neque obſonium guſtat vili aut figlina allatum in patina.* Alexis, qui Menandri auunculus fuit niues bibiſſe canit:

D. Auguſtin.l.de ciu. Dei.

Chares Mytileneus apud Ath. l.3.c.21.

Xenoph.de dictis & fac Socr.l.2.

Plutar. de cohiben.ira

> Καὶ χιόνα μὲν πίνειν παρασκευαζόμεθα,
> Τὸ δ' ὅλον ἐὰν μὴ θερμὸν ᾖ, διαβιζόμεθα.
> *Et ad bibendum niues nos accingimus*
> *Et ni cuncta ſint calentia, diſtrahimus.*

Alexis.

Simonides, vehementis æſtus tempore apud quendam epulans iis, qui à poculis erant niuem cœteris, dum biberent, miſcentibus, ſibi vero minime hoc epigramma ex in præmeditato recitauit:

Simonides. Τὴν ῥά ποτ' οὐλύμποιο περὶ πλευρὰς ἐκάλυψεν
Ὠκὺς ἀπὸ Θρήκης ὀρνύμενος βορέης,
Ἀνδρῶν δ' ἀχλαίνων ἔδακε φρένας, αὐτὰρ ἐκάμφθη
Ζωὴ πιερίην γῆν ἐπιεσσαμένη.
Ἔν τις ἐμοὶ γ' αὐτῆς χεύτω μέρος· οὐ γὰρ ἔοικε,
Θερμὸν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.
Quam Boreas circum latus olim texit Olympi,
E Thraca curſu concitus alipede;
Quæ nudos anxit: ſed vita relanguit illi
Pierio ſimul ac eſt amicta ſolo:
Eius partem aliquis fundat mihi: namque ſodali
Haud quamquam potum ferre decet calidum.

Dexicrat. Dexicrates:
Εἰ δὲ μεθύω, καὶ χιόνα πίνω.
Quod ſi ebrius ſum, & niuem bibo.

Stratis. Stratis:
--- οἶνον γὰρ πιεῖν
Οὐκ ἂν εἰσδέξαιτο θερμὸν, ἀλλὰ πολὺ τἀναντίον
Ψυχρότερον ἐν τῷ φρέατι, χιόνι μεμιγμένον.
Vinum bibere:
Calidum nunquam is volet: ſed multo magis contra
In puteo refrigeratum, aut dilutum niue.

Machon. apud Ath. l. 13. Machon de Gnathæna ait iuſſiſſe puero, vt clam mero niuem immiſceret:
Τὴν χιόνα δ' εἰς τὸν ἄκρατον ἐνσεῖσαι λάθρα.
Τῷ παιδὶ τ' ἐπέταξεν.
Niuem autem ſuccuſſam occultè immiſcere vino
Puero mandat.

Idyl. 11. Theocritus:
Cyclops. Ἐστὶ ψυχρὸν ὕδωρ τό μοι ἁ πολυδένδρεος Αἴτνα
Λευκᾶς ἐκ χιόνος, ποτὸν ἀμβρόσιον προΐητι.
Eſt gelida aqua, quam mihi nemoroſa Aetna
Candida ex niue, potum diuinum, demittit.

Exta-

Extabat autem Nix ad bibendi vſum venalis. Eutycles: Eutycles.

Πρῶτος μὲν εἶδεν εἰ χιὼν ἔσ' ὤνια,
Πρῶτον δ' ἐκεῖνον χαδένα δεῖ πάντως φαγεῖν.
Aſpexit is venalis an nix ſit prius,
Oportet hunc primum fauis, & *veſcier.*

Galenus: *Romæ niuis vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo, & in plurimis Aſiæ, Græciæque ciuitatibus.* Gal.de cõp med.ſec. loc.l.1. c.1. Ad noſtros deuenio. Plinius: *Hi niues, illi glaciem potant, pœnaſque montium in voluptatem gulæ vertunt. Seruatur algor æſtibus, excogitaturque vt alienis menſibus nix algeat.* Pli l.19.c.4. Secundus vero Plinius de Alica cum Mulſo, & niue mentionem facit, quæ erat potio parata Septitio ſuo, quem ad cœnam inuitauerat. Pli.1.l.p.ep 15. Et ante Plinios Seneca: *Vnguentarios Lacedemonij Vrbe expulere, & propere cedere finibus ſuis iuſſerunt, quia oleum diſperderent. Quid illi ſi vidiſſent reponendæ niuis officinas. Non æſtate tantum, ſed & media hyeme niuem bibunt. Nec niue contenti, glaciem, velut certior illi ex ſolido rigor ſit, exquirunt. Videbis quoſdam graciles, & palliolo, focalique circumdatos, pallentes, & ægros non ſorbere ſolum niuem, ſed etiam eſſe, & fruſta eius in ſcyphos ſuos dijcere, ne inter bibendi moram tepeſcant.* Senec.4. Nat. Et ad Lucillium: *O infelicem ægrum, quia non vino niuem diluit, quia non rigorem potionis ſuæ quam capaci ſcypho miſcuit, renouat, fracta inſuper glacie.* Sen. ep.78. Et epiſtola 96: *Quid tu illam æſtiuam niuem, non putas callum iecinoribus obducere.* Sen. ep.96. Idem libro de diuina Prouidentia: *Quanto magis huic inuidendum eſt, quam illis, quibus gemma miniſtratur, quibus exoletus omnia pati doctus, exſectæ virilitatis aut dubiæ, ſuſpenſam auro niuem diluit:* Sen. l.de diu.prou.c. 3. Et de ira: *Perpetietur hic famem, & æſtiuæ expeditionis ſitim, qui puero male diluenti niuem iraſceretur?* Sen.l.2. de ira. c.25. Suetonius refert gelidam ita in delitijs fuiſſe, vt niuatis etiam piſcinis æſtiuis temporibus vterentur. Sueton.in Netone. Lampridius vero ſcribit Eliogabalum

 lum

lum montem niuium in Viridario domus aduectis niuibus æſtate feciſſe. *Lamprid. in Eliogab.*

CAPVT XIX.

ARGVMENTVM.

Imperatores frigidum bibebant. Otho, Commodus, Alexander, Gordianus, Maximinus, Iulianus, Teophilus, Andronicus, & alij. Ipſæ mulieres refrigeratos niue latices potabant. Aquam niue permixtam ſumebant cum in ſanitate, tum quibuſdam in morbis. In ſyncope, in Veneni acrimonia. Claudius frigida porrecta conualuit. Vſum primus Aſclepiades docuit. Per colum, & ſaccum niuarium vina colata bibebant. Niuata ad lauationem vtebantur. Pro ſtomachi ſigillo cum niue frigidam ſumebant.

FRIGIDVM bibebant Imperatores. Tacitus de Othone: *Veſperaſcente die ſitim hauſtu gelidæ aquæ ſedauit.* Dio de Commodo: *Bibebat defeſſus in medio certamine, capiebatque poculum vini dulciſſimi refrigerati.* Lampridius de Alexandro Seuero: *Frigida ſemper vſus eſt, & æſtate cum roſa condito.* Superius quoque de eodem ita tradidit: *Vnctus lauabatur, ita vt caldarijs, vel nunquam, vel raro, piſcina ſemper vteretur, in eaque vna hora propè maneret: biberet etiam frigidam Claudiam ieiunus ad vnum propè ſextarium.* Iulius Capitolinus de Gordiano iuniore: *Pomorum, & olerum auidiſſimus fuit, in reliquo ciborum genere parciſſimus: adeo vt ſemper pomorum aliquid recentium deuoraret: frigidorum percupidus. Nec facile per æſtatem niſi frigida, & quamplurimum, bibit. Et erat*

Tac. de Otho. l. 2. hiſt. & Suet in Otho. c. 11. Dio in Cōmod. Lamprid. in Alex. ſeu.

Iul. Capitol in Gordianis.

Digitized by Google

erat corporis vaſti: quare magis ad frigida vrgebatur. Idem de Maximino. *A frigidis propè ſemper abſtinuit: niſi cum illi potandi neceſſitas eſſet*. Ammianus de morte Iuliani: *Ipſe cum Maximo, & Priſco philoſopho ſuper animorum ſublimitate perplexius diſputans, hiante latius effoſſi lateris vulnere, & ſpiritum tumore cohibente, venarum epota gelidâ aqua, quam petit medio noctis horrore vita facilius eſt abſolutus*. [Capitol. in Maximinis. Ammian.]

Zonaras de Theophilo: *Theophilus ob mœrorem propter captiuos non receptos, cum & cibo abſtineret, neque vllum potum admitteret niſi aquam gelidiſſimam, cuiuſmodi eſt niualis: cuius frequenti vſu læſis interioribus in dyſenteriam incidit, qua vitam finiuit*. [Zonaras an. to.3. in Imp. Theoph.]

Nicephorus de ſeniore Andronico: *Ipſe* (Imperator) *allato cibo edit. Erant autem illa omnia teſtacea, propter ieiunium illorum dierum: poſt quæ cum merum bibendum fuiſſet, quo vetulus ſtomachus ad duriorem illum cibum conficiendum firmaretur, ille frigida vſus eſt. Solebat enim cum feruorem aliquem venarum ſentiebat, immoderate frigidam bibere, ne vlla venæ ſectione eſſet opus. Tali ergo diæta tum quoque vſus, ſtatim faſtidio affici, & è ſtomacho, & corde grauiter laborare cœpit. Cum autem iam ſpiritus etiam meatus obturari, & coarctari, ac mortem iam ſibi inſtare cerneret, &c.* [Nicephor. hiſt. Rom. l. ix.]

Xiphilinus de obitu Agricolæ: *Cæcilius Agricola, qui in primis aſſentatoribus Plautiani habebatur, quique nequitia, ac libidine nemini ſecundus erat, capite damnatus domum venit*, κὴ οἴνου ἐψυγμένου ἐμπλησθεὶς *vinique refrigerati plenus, poculum quod ducentis millibus numum emptum fuerat, alliſit: ipſe ſecta vena ſuper id mortuus eſt*. Alij quoque non viri tantum, ſed & mulieres latices niue refrigeratos, rigentem de niue aquam, ac dilutas vino niues potabant. [Xiphilin. in Seuero.]

Galenus: *Contingit cum vulgo mulieres aquam frigidiſſimam ex niue potarent, vt aut nullo pacto, aut prorſus diminutè purgarentur: has tamen medici venæ ſectione adeò incolumes conſeruarunt, vt neque ſanguinem ſpuerent neque laterali inflammatione, aut pulmonis, aut ſynanche caperentur*. Theodorus [Gal. de venæ ſec. adu. Eraſiſt. c. 3.]

Priſcian.l.3. c. 13. dorus Priſcianus, qui tempore Iuſtiniani Imp. floruit, refert antiquos aquam niue permixtam bibiſſe. Gell.l.19.c v. Aquam ex diluta niue Gellius: *Is non aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, ſeueriuſque increpabat.* Quam non per ſanitatem modo, verum ingruentibus morbis aſſumebant. Celius Aurelian. in ſyncope. Conſtat enim Aurelianum in ſyncope niuis liquorem, Galenum aquam niue Gal.7.met. 4. refrigeratam in ſtomachi intemperie, gelidam eodem ſtomacho æſtuante Celſum, Celſus l. 4. c. 5. Auicennam niuis potum ad infrenandam veneni calidiſſimi acrimoniam, Auicen.6.4 trac.p. c.4. propinaſſe. Claudius Imperator de quæſtore quodam candidato inter cauſas ſuffragationis ſuæ poſuit Sueton.in Claud.c 40 quod pater eius frigidam ægro ſibi tempeſtiuè dediſſet. Pli.l.29.c.3 Frigidæ autem aquæ ægris tempeſtiuè dandæ artificio primus Aſclepiades hominum mentes in ſe traxit. Martialis de niuibus:

Martial. apophor. 115.

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue, commenta eſt ingenioſa ſitis. Idem:

Apophor. 116.

Maſſiliæ fumos miſcere niualibus vndis
Parce puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

Ad ſuos miniſtros:

Martial.l.5. ep.64.

Sextantes, Calliſte, duos infunde falerni.
Tu ſuper æſtiuas, Alcime, ſolue niues.

In Lupum:

Mart.l.9.ep 2.

Incenſura niues dominæ Setina liquantur;
Nos bibimus Corſi pulla venena cadi.

Ad Paſtorem:

Mart.l.9.ep 22.

Nec labris niſi magna meis Cryſtalla terantur,
Et faciant nigras noſtra falerna niues.

Glaciem niue horridiorem vino miſcebant:

Mart.9. ep. 90. ad Flaccum.

Sic in gramine floreo declinis,
Qua gemmantibus hinc, & inde riuis
Curua calculus excitatur vnda;
Excluſis procul omnibus moleſtis,

Per-

Digitized by Google

Pertundas glaciem triente nigro.

In fruſta confractum in aquam immittebant. Plautus: Plautus curculio ſc. date viam.

Ph. Viden, vt expalluit? datin' iſti ſellam, vt aſſideat cito,

Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? Cu. animo male eſt.

Ph. *Vin' aquam? Cu. ſi fruſtulenta eſt, da obſecro herclè, obſorbeam.* Latinus Pacatus in Panegyrico, quem Theodoſio Auguſto dixit: *Nam delicati illi, ac fluentes, ac quales ſæpe tulit reſp. parum ſe lautos putabant, niſi luxuria vertiſſet annum, niſi hibernæ poculis roſæ innataſſent, niſi æſtiuam in gemmis capacibus glaciem falerna fregiſſent.* Latin. Pacat. Paneg. ad Theodos.

Per colum, & ſaccum niuarium vina colata bibebant. Lucilius apud Ciceronem: *Cui nil dempſit nix, & ſacculus abſtulerit nil.* Martialis de colo niuario: Cic. l. 2. de fin.

Setinos, moneo noſtra niue frange trientes. Apophor. 101.

Pauperiore mero tingere lina potes.

Et ad Tuccam:

Candida Setini rumpant cryſtalla trientes.

Cùm glaciem deſignans, quem Setina vina diluebant, Græcis κρύσαλλος, tùm impenſæ frigiditatis effectum, quæ vitra frangere ſolet. De ſacco Vinario idem Martialis:

Attenuare niues norunt, & lintea noſtra: Apophor. 102.

Frigidior colo non ſalit vnda tuo. Et in Lentinum:

Ebria Setino ſit ſæpe, & ſæpe falerno. Mart. l. 4. ep. 17.

Nec niſi per niueam Cæcuba potat aquam.

Ad Natalem ſuum:

Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco: Mart. l. 12. ep. 60.

Atque inter menſas ire redire ſuas.

Co-

Colum autem vinarium, & ſaccus niuarius differunt. Hic enim è lino; illud vas lapideum, velut ex pumice erat, in quod immiſſis prius niuibus vinum ſuperinſundebatur, quod horrido frigoris rigore indutum guttatim deorſum defluebat. Coli Niuarij, &

Paul. I.C.l. 21.de au. & arg. le.

Paulus I. C. meminit dicens: *In Argento potorio vtrum id duntaxat ſit, in quo bibi poſſit, an etiam, id quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti colum niuarium, & vrceoli, dubitari poteſt. Sed propius eſt, vt hac quoque inſint.* Iſtud autem vel totum ex argento erat, vel argento potius, vt vero ſimilius eſt, exornatum.

Demum niuata quoque aqua ad lauationem vtebantur.

Petron. in ſat.

Petronius: *Tandem ergo diſcubuimus, pueris Alexandrinis aquam in manus niuatam infundentibus. alijſque inſequentibus ad pedes, ac paronychia cum ingenti ſubtilitate tollentibus.* Non eius modo frigiditate oblectantes, verum quod hæc etiam magis abſtergat, &

Iob. 9. 30.

mundet. Iob: *Si lotus fuero, quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus mea.*

Poſtremo pro ſtomachi ſigillo frigidam cum niue ſumebant Conſtantino teſte his verbis:

Conſtan. pantegni v parte.

Aquam frigidam cum niue ſi quis poſt cibum biberit, bonum appetitum facit, ſtomachum confortat, vt bene digerat, non tamen ſubito bibenda eſt, ſed paulatim ſorbenda.

CAPVT XX.

ARGVMENTVM.

AEtas poſteriorè glacie pocula inuenit; obeliſcos, ſtatuas, trophea. Niuis æſtiuæ Salomon in prou: meminit. Hebræi in æſtibus niue pocula refrigerabant hac à Monte Hermon, qui montem niuis ſonat deuecta, Hieronymi teſti-

Digitized by Google

teſtimonium. Similiter & Aegyptij Plutarcho teſte, & Arabes Haly auctore aqua & ſe ſe in luſtrationibus lauabant. Denique orientales omnes niues ad miſcendum æſtate vinum, & ad aerem circa agros infrigidandum, ſeruabant.

RESTABANT è ſolida glacie pocula, quæ poſteriorum laſciuia inuenit obeliſci, ſtatuæ, trophea, quibus Principum menſæ in feruentiſſimis æſtibus exornantur. Memorat, & in æſtibus niuem Salomon in Prouerbijs dicens: *Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei, qui miſerit eum, animam ipſius requieſcere facit. Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.* Conſtat autem & Hebræos etiam in æſtiuis caloribus niuem ad refrigeranda pocula adminiſtraſſe Hieronymo de locis Hebraicis teſte, vbi ait: *Montem Hermon perpetuis niuibus rigere ſolitum, atque inde Tyrum niues comportari ad æſtiua pocula temperanda.* Hermon autem Chaldæo mons niuis interpretatur. Item & Aegyptios. Plutarchus enim inter delitias recenſet ſumen, & Italicos fungos, placentam Samiam, niuem in Aegypto. De Arabibus Haly Abbas in Regali diſpoſitione ad Arabum Regem de regimine corporum in æſtate ſcribit tunc polyphera vina plurima niuata aqua temperari debere: *Caueatur victus calidus, & pungens, paruipendatur vinum niſi quod eſt album, & tenue, & non vetus. Si autem præter hoc aliud bibat miſceatur aqua multa niuali.* Qua niuali aqua ijdem Arabes ſe ſe etiam in luſtrationibus abluebant, vti Græci marina, fluuiali Troiani ex amne Teſtigio. De toto denique

Pro.c.24.

S Hieron. de loc. Heb

Plutar.

Haly Abb.l. p.prac.

Iob.c.9.

Liber de Nat.rerum

oriente liber de naturis rerum ſic ait: *In oriente quidem Niues ſeruantur ad miſcendum vinum in æſtate calida, vel ad aerem infrigidandum circa infirmos, infrigidat enim valde.*

CAPVT XXI.

ARGVMENTVM.

ANtiqui Chriſtiani frigidæ potionem adhibuerunt. Matthæi locus elucidatus. Algidus Septentrio niuem æſtate non horruit. Niue liquata aqua Græcis, & Latinis reſpuitur, Arabibus probatur. Ea tamen commendatur, quæ de foris fit. Nimis frigida, noxia, eius nocumenta. Gelu non minus, ac æſtus exurit.

S. Greg. Naz. orat. 3. adu. Iulianum.

VETERES verò Chriſtianos in conuiuijs frigidæ quoque potionem adhibere conſueuiſſe clare oſtendit Gregorius Nazianzenus oratione aduerſus Iulianum inquiens: Λέγονταί τι τῶν ἁλόντων τινὲς ἐξ ἀγνοίας, ἐπειδὰν τοῦτο ἔπαθον, καὶ ἀνεχώρησαν οἴκαδε, τοῖς συσσίτοις κοινωνεῖν τραπέζης, εἶτα τοῦ πότου προελθόντος εἰς τὴν συνήθη ψυχροποσίαν, ὡς οὐδενὸς ὄντος αὐτοῖς δεινοῦ τῇ ψυχροφόρῳ κύλικι, Χριστὸν ἐπιπνεῖν μετὰ τοῦ σφραγῖδος ἄνω βλέψαντας. *Ferunt quoſdam eorum, qui per ignorationem capti, ac circumuenti fuerant, poſtquam contracta hac calamitate domum ſe recepiſſent, vna cum contubernalibus ſuis ad menſam accubuiſſe. Deinde cum conuiuium ad conſuetam frigida potationem proceſſiſſet, non ſecus ac ſi nihil grauius ipſis accidiſſet, ad frigidæ poculum ſublatis in altum oculis Chriſtum cum Crucis*

ſigno,

ſigno appellaſſe. Ex quo loco Matthæi textus illuceſcit cap. x: Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ: *Et quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli; Amen dico vobis non perdet mercedem ſuam.* S.Matth.c. 10.ve.42.

Tranſlatio ex Syriaco: *Et quicunque propinauerit vni ex his paruulis calicem frigidæ tantum in nomine diſcipuli: amin ego dico vobis non perdiderit mercedem ſuam.* ψυχροῦ autem ideſt frigidæ nomine Græci aquam cum per ſe frigidam tum arte refrigeratam, & gelidam ſumunt. Erat autem tunc, & in vſu calida. Proinde S. Auguſtinus frigidam dixiſſe ait: Ne forte ſe poſſet aliquis pauper de lignorum penuria excuſare, aut certe dicere ſe vaſculum, vbi aquam calefaceret non habere, idem S. Hieronymus. S.Auguſtin.

Algidus Septentrio à glaciei æſtate vſu non abſtinuit Iouio de legatione Moſchouitarum teſte his verbis: *Moſchouitæ Medonem, ac birram per æſtatem infrigidare infuſa poculis glacie voluptatis gratia ſolent, nam ingentia glaciei fruſta, nobilium in cellis ſubterraneis ſingulari ſtudio recondūtur.* Paul.Iouius l. de legat. Moſch.

Ex niue liquata aqua Græcis, & Latinis ſcriptoribus abigitur, Arabibus probatur. Et vt ab Hippocrate exordiar, quem Plato ſummis laudibus effert, quemque Ariſtoteles maximum medicorum appellat; Is libro de aere, & aquis ait: *Ex gelu, & niuibus potus ſunt inſaluberrimi, quia exuctum eſt inde quod tenuiſſimum eſt.* Hip.de aer. aq. & loc.

Ab eo autem idem Ariſtoteles hoc problema formauit ex Gellij verſione: *Cur aquæ ex niue, glacieue liquatæ ſint vitioſæ. An quia cum aqua quæuis gelu concreſcit pars tenuiſſima diſſlatur, & leuiſſima euaporatur, indicium illud eſt, quod deliquata ſit minor, quam ante fuerit, quam concreſceret. Cum itaque quod ſalubrius eſt defuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.* Ariſt in prob. Gell.l.19.c. v. & Pli.l. 31.c.3.

Galenus aquas frigidas, & con- Gal.

 cre-

cretas, arterijs, neruis, cerebro, glandulis inimicas eſſe affirmat. [Ath.] Athenæus: *Qui vitæ longæ, & ſanitati tuendæ ſtudent, niues ſatis, frugibus, & fluminum incrementis, quibus vtiliſſimas eſſe compertum eſt, relinquent.*

[Macrob ſatur.l.7.c.12] Macrobius ipſam aquam niue refrigeratam æque noxiam facit, ac illam, quæ ex ipſa niue liqueſcit: *Iamdudum,* inquit Auienus, *noſſe aueo, cur aqua, quæ obſita globis niuium perducitur ad niualem rigorem; non minus in potu noxia eſt, quam ex ipſa niue aqua reſoluta.*

[Auicennas 2.l. doct.2. c.16.] Cordubæ autem Princeps Auicennas vtramque bonam facit: *Nix,* inquiens, *& aqua glacialis cum munda fuerit, & non comixta alteri rei virtutem habenti malam, ſiue ſoluatur, & ex ea fiat aqua, ſiue cum ea de foris infrigidetur aqua, ſiue ipſa mittatur in aqua erit bona.*

Quamquam alibi aquam, quæ circumiecta niue refrigerata fuit in complexionibus temperatis commendat: [Aui.c.1.can fen.3.doct. 2.c.7.] *Complexionibus temperatis aqua conuenientior eſt, quæ in frigiditatis fortitudine, temperata exiſtit, & cuius infrigidatio cum niue de foris fit, & præcipue ſi nix mala fuerit.* Nimis frigida noxia ſunt: *Frigidum,* inquit [Hip.5.aph. 18.] Hippocrates, *inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ, calidum vero amicum.* Et infra, [Hip.5.aph. 16.] *Frigida velut nix pectori inimica: Frigidum frequentiori vſu conuulſiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles affert.* [Celſ.l.p.c.3] Celſus: *A labore ſudanti aduerſiſſima frigidæ potio. Aqua* [Dioſcor.l.6. c.33.] *frigida abunde pota,* ait Dioſcorides, *aut meracum vinum liberalius potum, præſertim à balneo, aut curſu, aut vehementi exercitatione ſtrangulatus, & dolores infert.* [Conſtantin.] Conſtantinus vero inquit, *quod quicunque frequenter bibit aquam frigidam, non euadet frigidas ægritudines ſaltem in ſenectute.* [Ariſt. l.de gen.animal. c.4.ad finem.] Ariſtoteles dicit, *quod aquæ crudæ, & frigidæ, aut ſterilitatem, aut partum fœmineum faciunt.*

[Apud Philoſtratum.] Aeſculapius Polemoni Articulari morbo laboranti præcepit, vt impoſterum à frigido potu pœnitus abſti-

ne-

neret. In Geneſi legitur gelu non minus ac æſtum exurere: *Æſtu vrebar & gelu*. Vbi gloſſa: *Vnus eſt effectus caloris, & frigoris*. Tertullianus contra Marcionem: Gen.c.31. u.40. Tertull. con. Marc

Omne, quod eſt nimium contra cadit. vnum operantur
Et calor, & frigus: ſicut hoc, ſic illud adurit.
Sic tenebræ viſum, ſic ſol contrarius aufert.

Virgilius:

Acrior, & Boreæ penetrabile frigus adurat. Vir.p.ge.

Quod etiam exiſtimauit Politicorum Princeps Tacitus in annalibus ſcribens: *Ambuſti multorum artus vi frigoris*. Non quod vere adurat: ſed meatus claudit, humidumque viuificum, ac radicale quandoque adeo occludit, vt exſiccari cogatur. Ariſtoteles in meteor. inquit frigus calefacere, & exurere non quidem per ſe, ſed ex accidenti, quod poſtea explicans ait: *Dicitur frigidum vrere, & calefacere non quidem more caloris, ſed quod calidum conducatur vnum in locum & aduerſo teneatur conatu.* Tacit. 13. an. Ariſt.4.meteor c.5.

CAPVT XXII.

ARGVMENTVM.

Calidum id ſignificat, quod iniunctum ſibi incommodum habet. Incommoda, quæ calida frequenter adminiſtrata inuehunt. Caldæ potores Martialis irridet. Calda pallorem facit. Pallidi erant Rhodij calidum potantes, alij colorem habebant ex viridi, & citrino compoſitum, quod ijs tamen non contigit, qui calidam vino miſcerent. Calida per inſomnium potata morbos indicat. Pauci calidum, plures frigidum bibunt. In calido, frigi-

doue

done pota natura, conſuetudo, ætas, aeris temperies conſiderandæ, nec ab experto recedendum.

CALIDVM, quod Græcis θερμὸν eſt. vtrobique id ſignificat, quod iniunctum ſibi incommodum habet. Ariſtophanes:

Ariſtoph. in Pluto ac. 2. ſc. 4.

Ὢ θερμὸν ἔργον, κἀνόσιον, καὶ παράνομον.

O calidum facinus, impium, & nefarium.

Papias. Papias: *Calix vas à calida potione dictus ſignificat potionem, vel paſſionem.*

Hip. 5. aph. 16. Calida autem frequentiore vſu adminiſtrata hæc monente Hippocrate incommoda inuehunt carnis effeminationem, neruorum impotentiam, mentis torporem, profuſiones ſanguinis, animi deliquia, ad quæ quidem mors.

Gal. 8. m. 5. *Diſſoluunt tepida robur ventris*: Galenus. *Aliena ſtomacho ſunt omnia tepida, omnia ſalſa, omnia iurulenta*: Celſus. *Aqua calida* inquit Raſis *ſi frequenter bibatur ſtomachum corrumpit, & debilitat.* Auicenna: *aqua tepida nauſeam facit, & cum frequenter bibitur infirmat ſtomachum, ſed cum aliquibus diebus bibitur ſtomachum lauat, & ventrem reſoluit.* Et alibi: *Et cum fuerit calidior aqua, & in ieiunio bibita multoties ſtomachum lauabit, & ventrem ſoluet, eam tamen frequenter bibere eſt malum, quia ſtomachi ſoluit virtutem, quæ vero multum eſt calefacta, quandoque colicam reſoluit.* Aetius de canino appetitu loquens calidum, & tepidum potum appetitum deſtruere docet: *Potum autem præbebimus ante cibum multum, & aceruatim bibendum, calidum ſanè, aut certè tepidiorem. Sorbitiones item appetitum deſtruentes, &c.* Conſtantinus de aqua calida: *Aqua calida ieiu-*

Celſ. l. 2. c. 25. Raſi 3. Almans. c. 4. Auic. de reg. aq. Aui. l. p. fen. 2 tr. 2. c. 16. Actios ſer. 9. c 21. Conſtatin.

ieiunum ſtomachum lauat, à ciborum fecibus purgat flegma, & omnem putredinem ventris purgat, & mundificat. ventrem ſoluit. naturam alleuiat, & confortat. Eius tamen frequens vſus nocet: Stomachum enim remollit. digeſtiuam virtutem turbat, & impedit, & ſanguinem de naribus manare facit. Vinum ſi quis biberit aqua calida dilutum in ſingultum incidet: Galenus. Calidæ aquæ potores, quod calda pallere faciat Martialis irridet: Gal. in 6. aph. 39.

Natali pallere ſuo ne calda Sabello Martial. 2. ep. 60.
Deſit.

Et alibi calida ob morbum faſtiditus niuatum Setinum deſiderans; canit:

Poſſideat Lybicas meſſes, Hermumque Tagumque
Et potet calidam, qui mihi liuet aquam.

Erant enim qui calida magis, quam frigida delectabantur, liuet ideſt inuidet, vel pallet, alij legunt laudat; pro ægris enim calda laudabatur. Iuuenalis:

-- Nunc vtile multis Iuuenal. ſat. VII.
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.

Pallidi erant Rhodij caldum potantes, qui Cyrenei albi vocati ſunt. Aqua enim calida debilitat, ac membra infirmat. Ariſtophanes: Ath. l. 8.

Τὰ θερμὰ λουτρὰ δειλὸν ποιεῖ τ' ἄνδρα. Ariſtoph. in nubib.
Calida balnea timidum hominem reddunt.

Iſdem Iuuenalis imbelles, hoc eſt molliter viuentes appellat:

Forſan imbelles Rhodios, vnctamque Corinthum, Iuuenal. ſat. 8.
Deſpicis merito.

Elluchaſem Elimithar Medicus de Baldath Arabs antiquiſſimus in ſanitatis regimine ait calidam aquam bibentes colorem habere compoſitum ex viridi, & citrino his verbis: *Calida ſitim non mitigat, nec à membris recipitur: propter quod non oportet, vt multoties vtantur* Elluchaſem canon. 28. de aquæ delectu.

tur potu: nam aſſumpta multoties complexionem corrumpit, molles inflationes efficiens: cerebrum vaporibus implet, qui fluentes ad ſtomachum mediantibus neruis, laxant eum, propter quod non digerit. Vnde plures vidimus de gentibus aquam bibentibus calidam, colorem habentes compoſitum ex viridi, & citrino, & ſplenem, & hepar habentes inflata, & lepram patientes. Nec cadit in nos reprehenſio ſuper eo, quod Chriſtiani vtentes ea, non offenduntur ab ea, nec accidunt eis incommoda ſuper dicta: cum ipſi bibant eam vino commixtam & tunc non operatur in membris, niſi infrigidationem, & humectationem. Aqua calida, vel per

Attemidor. l. p. c. 68. inſomnium potata morbos prenunciat. Artemidorus: Πίνειν ὕδωρ ψυχρὸν, ἀγαθὸν πᾶσι. Θερμὸν δὲ ὕδωρ νόσους ἢ ἀπραξίας σημαίνει τῷ ἔθος ἐχόντων ὑδροποτεῖν. οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἔχει τὸ θερμὸν ὕδωρ. *Aquam bibere frigidam omnibus bonum eſt, aqua vero calida morbos, & impeditas actiones ſignificat, his qui in conſuetudine habent aquam potare. Non enim ſecundum naturam habet calida aqua.*

Ariſtot. Pli. l 28. c 7. in fin. Arnal. Quapropter merito Ariſtoteles ſcripſit valde paucos calidum, plures verò frigidum bibiſſe. Plinius vero nullum animal calidos potus ſequi dixit. Arnaldus in regimen Salernitanum ad illum verſum:

Fortia, formoſa, fragrantia, frigida, friſca.

Vinum, ait; *debet eſſe frigidum, quoad actum. Non autem quoad effectum. Vinum autem calefactum cum ſit rarius, & ſubtilius citius inebriat, neruos debilitat, & corpus lædit, niſi in modica quantitate ſumptum fuerit.* Hæc Arnaldus. Apud nos vero cum aliquem ad bibendum inuitamus dici ſolet: ſi vult ſe refrigerare.

Bocaccius n 99.8. Bocaccius: *Tres illos nobiles viros ad cubicula duxit, quos frigidiſſimis vinis aliquantum refrigerare fecit.* Sitis enim frigida appetit. De calido autem & frigido po-

Gal. p. ad Glauc. cap. 14. tu ſalubriter adhibendo hanc Galenus deciſionem promulgauit: *Naturam, conſuetudinem, ætatem, & am-*

bien-

Digitized by Google

bientis aeris temperiem eſſe conſiderandam: quibus perſpectis aut calidus, aut frigidus potus aſſumetur. Nam qui frigidum bibere non conſueuerunt, aut eo manifeſte læduntur, quique natura frigidiores ſunt, ac extreme ſenes, & in regione naturaliter frigida degunt, hybernoque tempore à frigido arcendi ſunt. Qui vero aliter habent, potare intrepide poſſunt. Ab experimento tamen nunquam recedendum, & à iuuantibus, & lædentibus depromendum iudicium eſt. Ita apud ipſum Galenum Ariſtoteles Mitilæneus vir in ſpeculatione peripatetica primatum tenens, cum in morbum quendam incidiſſet, qui à frigidæ ſane potione iuuari poterat, quia tamen talem potum nunquam ingeſſiſſet, Medicis eum bibere conſulentibus repugnauit, manifeſto ſe ſcire affirmans, ſe frigida guſtata, ſpaſmo correptum iri: Nam, & hoc ipſum aſſerebat ſe vidiſſe in alio, qui ſibi, & corporis habitu, & temperamento erat ſimilis, calidæque potioni erat aſſuetus. Celſus de ventris fluxu loquens ait: *Frigidam aſſidue potionem eſſe debere contra priores auctores Aſclepiades affirmauit, & quidem quam frigidiſſimam: ego experimentis quemq; in ſe credere debere exiſtimo calida potius, an frigida vtatur.*

Gal. l. de conſuetud. c. 9.

Celſ. l. 4. c. 19.

CAPVT XXIII.

ARGVMENTVM.

Romani calidam, vel æſtiuo tempore in delitijs habebant, licet à medicis tunc eius vſus, quia materiam ad putreſcendum aptam reddit, vetitus ſit. Gelu, & frigus odores ſopit. Vini natura ad frigus ſtupet, atque ipſum vinum debilius efficitur. Calda viuificat, & de potentia ad actum reducit. Idcirco vino immiſſa vniuerſam vini potentiam exhibet, dotes ampliat, odorem, & ſaporem

auget. Gelida nobiles vini partes confundit, odoremque ac ſaporem imminuit. In Sarnenſi fluuio rubrum vinum ad refrigerandum appoſitum breui ſpatio ſaporem, & colorem amittit. Maluaticum in Septentrionem euectum in aquam rubeam conuerſum eſt. Vinum ſub dio ſuper niuem in vaſe locatum in nullius ſaporis gelu mutatum eſt. Spiritus vero in imo detruſus.

CVM verò Romani in ipſa celſiſſimi Imperij gloria calidam, vel æſtiuo tempore, quo & niuatos latices bibebant in delitijs habuerint, à Medicis autem æſtate, & autumno calidæ vſus interdictus ſit, quia omnem materiam ad putreſcendum idoneam reddit, quomodo eam ad voluptatem abſque ſalutis diſpendio adhiberent perpendere noſtri terminus orationis exiſtet.

Doctores omnes in reg. feb. peſtil.

Gelu, ac frigus non minus odores, quam ſapores ſopit, odor enim ab exalatione oritur, quem frigiditas cohibet, quæ ſimiliter guſtum obtundit ne ſaporem perſentiat; calor contra laxans, ſopita, & obtuſa excitat. Vini natura vt Plinius ait ad frigus ſtupet. Hippocrates debilius effici ſcribit, vt odore, & ſapore quodamodo deſtitutum reſtet.. calda autem viuificat, & de potentia ad actum reducit. Proinde vino immiſſa confeſtim vniuerſam vini præſtantiam exhibet, doteſque ampliat, odoremque, & ſaporem auget, & totam fragrantiam in illius profundo latentem excitat, atque omnes partes ipſius ſpiritales, & gratiores propalat. Gelida lympha nobiles, ac perfectas vini partes cōfundit, & ſuppeditat, odoremque, & ſaporem, & quicquid pulchri, aut boni habet detrahit. Hinc in Sarnenſi apud Campanos flumine, rubrum vinum ad refrigerandum appoſitum breuiſſimi temporis ſpatio ſaporem omnem,

Pli. l. 14. c. 21. Hip. l. de affec.

nem,ſimulque,& colorem amittit. Cuius rei ſimilem euentum de generoſiſſimo vino Maluatico à Mercatoribus ad Septentrionales plagas euecto contigiſſe ait Libauius,vt in aquam rubeã vllius ſaporis fuerit tranſmutatum. Et nos experimento vidimus vinum album, & rubeum, ſub dio ſuper niuem frigidiſſimo niuali tempore in vaſe locatum totaliter in gelu fuiſſe conuerſum nullius ſaporis,ſpiritum vero in imo detruſum reperimus,qui verior aqua vitæ dicitur,quam vulgaris,& venalis illa per deſtillationem extracta,quę pariformiter ſub dio,& ſuper niuem eodem tempore poſita nullatenus fuit gelata.

CAPVT XXIV.

ARGVMENTVM.

ANtiqui ſeruentis aquæ portiunculam in ſua ſponte, vel niue refrigerato vino in ipſa patera immittebant: Vnde obtruſa odoris, ſaporiſque qualitas pandebatur. Apulei, Martialis, Sidonij, Alcimi, Aehmetis teſtimonia. Quam tamen non omnes adhibebant, verum petentibus tantum porrigebatur.

FERVENTIS itaque portiunculam aquæ veteres maiores noſtri in refrigerati niue laticis,vel ſua ſponte frigidi pateram immittebãt, qua ſtatim obtruſa odoris,ſaporiſque qualitas pandebatur,quemadmodum in plantis etiam,& floribus cernimus, qui rore tacti fortius, & ſuauius redolent, ros enim ſubtilis exiſtens odores attenuat, vt ex iiſdem plantis, & floribus facilius exhalent. Sic

Digitized by Google

Apulei.2. metam. amaſiæ fauores recolens Apuleius, calidæ modicum vino inſtillaſſe aſſerit: *Ac me, inquit, preſſim deoſculato, & corollis reuincto ac flore proſperſo, arripit poculum: ac deſuper aqua calida iniecta porrigit bibam, idque modicum*. Et alibi:
Apul.7.metam. *Et instantia ait, validiore vinum iam immixtum, ſed modico tepefactum vapore, ſaucijs illis, & crapula, vinolentiaque madidis, ipſe abſtemius non ceſſat impingere*. Calidæ autem modico poculum percuti ſolere Martialis oſtendit hoc diſtico:

Martial .apoph. 90.
Nos ſumus audaces, plebeia toreumata vitri
Nostra nec ardenti gemma feritur aqua.

Ad delitias enim pro nobilibus ardenti calix feriebatur aqua, guttis aliquot feruentibus inſtar vulnerantis infixis. glacialibus flammida inſpergendo, vt
Sidon. Apol.ep 13 l.2. Apollinaris inquit: *Inque cristallis calerent vnguenta glacialibus*. Vnguenta enim atque odoriferas aquas inſtillabant. Alcimus Auitus:

Alcimus.l.3
Feruebat priſcum cristallo algente falernum.

Achmes in oneirocr.c. 196. Achmes in oneirocriticis: Εἰ δὲ ἔπιεν οἶνον συγκεκερασμένον, εὑρήσει θλῖψιν εἰς τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἀνάλογον τῆς ζέσεως. *Si vinum mistum biberit, caſum in opibus ſuis aduerſum experietur, pro modo feruoris*.

Et lato Setinum ardebit in auro: Iuuenalis.

Non ob ſplendorem tantum, verum ob geminatam odoris ſuauitatem: quæ cum in vino, tum in auro è caldæ feruore ſentitur: Aurum enim ignibus tactum iucundiſſimam fragrantiam emittit. Hincque illa ſeruorum ſedulitas, atque acerba caſtigatio ni, & bene calidam, & celeriter adferrent. In ſingula autem pocula deferebatur:

Martial. p. epig.xi.
Cum data ſint equiti bis quina nomiſmata, quare
Bis decies ſolus Sextiliane bibis?
Iam defeciſſet portantes calda ministros.
Si non potares Sextiliane merum.

Non

Non tamen omnes adhibebant. Verum ſecundum indigentiam poſcentibus exhibebatur.

Frigida non deſit non deerit calda petenti
Sed tu moroſa ludere parce ſiti. Martial.l. 14.ep.95.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX.

ANA.

ANA in ſolitudine aquas calidas inuenit pag. 4

Aegyptij.

Aegyptij æſtate niuem in delitijs habebant. 57

Antiqui.

Antiqui calidum, frigidum, & temperatum bibebant. 46

Antiqui feruentis aquæ portiunculam in refrigeratum vinum immittebant. 67

Aqua.

Aqua, & panis initium vitæ hominis. 2

Aqua Pindaro pretioſiſſima. 2

Aqua rerum parens Taleti. 3

Aqua duplex è terra ſcaturit calida, & frigida. 3

Aquæ calidæ ab Hercule inuentæ. 4

eidem à Minerua indicatæ. 4

Aquæ calidæ, & frigidæ fontes Scamandri iuxta Ilium fluũt. 3

Aquæ tã frigidæ, quam calidæ fontes in Atlantica inſula ſunt. 4

Campania vtroſque fontes, calidos, & frigidos habet. 4

Paleſtina frigidis, & calidis lymphis abundat. 4

Aquæ calidæ, & frigidæ fontes in Hungaria perproximi ſunt. 4

Aqua calida laſſa membra reficit. 5

Aqua calida hoſpitum pedes lauabantur. 6

Aqua calida extra adhibita recreat, & laſſos reficit. 11

Intra aſſumpta poſt deffaticationem prodeſt, & viſceribus auxiliatur. 11

Aqua calida præpota, aut vinum dulce ebrietatem prohibet. 11

Aqua calida ieiuno aſſumpta renes excalefactos temperat. 12

Aqua calida ad largiorem vini potum præparat. 12

Aqua calida colicæ prodeſt. 16

Aqua calida in febribus bibebatur. 16

Aqua calida frigidis capitis affectibus, apoplecticis, paralyticis, catarro, tuſſi, aſtmati, ſyncopi, & pectoris, ſtomachi, ac renum affectibus prodeſt, menſtrua, & vrinam prouocat. 17

Aqua calida ſenibus, & delicatis viris dabatur. 19

Aqua calida in potu gelida miſceba-

Digitized by Google

batur. 30
Aqua calida debilitat, & membra infirmat. 63
Aqua calida ad ſanitatem inſtituta. 20
Aquam calidã S. Bernardus, aliique Monachi bibebant. 20
Aqua calida in communem vſum deducta. 21
Aqua præcalefacta citius refrigeratur. 43
Aquam feruidam Græci calici immiſcebant. 20
Aquæ feruentis portiuncula obtruſa in vino odoris, ſaporiſque quantitas panditur. 67
Aqua tiberina calefacta incurabilem morbum ſanauit. 18
Aqua cruda inflat, & terreſtres partes retinet. 42
Aqua cruda bibentibus laborioſa. 42
Aqua cruda, & frigida aut ſterilitatem, aut partum fœmineum faciunt. 60
Aqua decoctione flatus amittit, & terreſtres igne qualitates diſcedunt. 43
Aqua frigida, & concreta arterijs, neruis, cerebro, glandulis inimica. 60
Aqua frigida poſt exercitia nocet. 11
Aqua ſolis mane tepida, meridie frigida, veſpere calida. 4

Arabes.

Arabes æſtate fortia niue vina temperabant. 57

Atlantica.

Atlantica inſula delitioſiſſima frigidos, & calidos fontes habebat. 4

Aurum.

Aurum igni tactum fragrantiam emittit. 68

Balneum.

Balneum introductum, vt ſordes mundaret, & aliqualis recreationis cauſa eſſet. 5
Balneum non voluptatis tantum, ſed ſanitatis gratia erat. 7
Balneum corpus humectat, calorem natiuum confortat, bonam digeſtionem facit, anguſtiam fugat, poros aperit, & ſuperfluitates euacuat, dolores ſedat, & ventoſitates diſoluit. 15
Calidis balneis ſenes aſſueſcere Plato monet. 20
Ad Balneum Vlyſſes patrem hortabatur. 18
Balnea publica, & priuata aderant. 10
Balnea laborum remedia. 5
Balnea moleſtias pellunt. 5
Balnea laſſitudinem eximunt. 5
Calida balnea hyeme vtilia. 5

Fri-

Frigida lauacra ad æſtatem accommodata. 5
Frigida lauacra ad duritiem corporum conferunt. 5
Lauacra calida ad ſanitatem conducunt. 5
A Balneis calidæ vſus emanauit. 10

Calida.

Calida in febribus exhibebatur. 16
Calida Phreniticis conducit. 17
Calida inteſtina refrigerat, & appetentiam concitat. 17
Calida epilepſiæ, melancoliæ, frigido capitis dolori, aſtmati, ophtalmiæ, gutturis bothor, gingiuis, aurium apoſtemati, catarris, & pectoris morbis confert. 17
Calida ſenibus, ac delicatis exhibebatur. 18
Calida in itinere per frigora facto adminiſtrabatur. 18
Calida in cœnis funebribus & agapis adhibebatur. 22
Calida in luxu habebatur. 24
Calida in Imperatorum Palatio ſemper exiſtebat. 24
Calida in vino cum aromatibus miſcebatur. 24
Calida ad liquefaciendum aptiſſima. 29
Calida mane antiqui inſomnia expiabant, vel generoſo vino. 31
Calida in funeſtis interdicebatur. 33
Calida ante horam quartam prohibita erat. 33
Calida vomitum primo ſanitatis gratia, deinde ob luxuriam excitabant. 33
Agri calida apud Hierapolitanos irrigabantur. 46
Calida frequenter adminiſtrata quid faciat. 62
Calida aqua quid præſtet. 63
Calida per inſomnium potata morbos prenuntiat. 64
Calida aqua non ſecundum naturam ſe habet. 64
Calida in vinum immiſſa, quid præſtet. 66
Calida viuificat, & de potentia ad actum reducit. 66
Calida in vinum infuſa vniuerſam vini potentiam exhibet, dotes ampliat, odorem, & ſaporem auget. 66
Calida in ſingula pocula deferebatur. 68
Calida ieiuno aſſumpta renes excalefactos temperat. 12
Calida dentibus offerenda. 13
Calidæ propinatio malæ valetudinis ſignum erat. 18
Calidæ facultates ex Aetio. 18
Calidę aquę potores pallidi ſunt. 63

Calida modico poculum percuti ſolebat. 68
Calida modicum vino Apuleius inſtillat. 68
Calidam orientales populi frequentabant. 20
Calidam potabat Socrates. 20
Calidam diuites, & pauperes bibebant. 20
Calidam bibebant S. Bernardus, Abbas Pyonius, & alij Monachi. 20
Calidam viri temperati ſpernebant. 24
Calidam pueri, puellæque, ac ſponſæ miniſtrabant. 24
Si ſeruus calidam tardius attuliſſet trecentis verberibus affligebatur. 24
Calidam, frigidamque Varronis menſa à puero verſa cuique conuiuæ afferebat. 46
Calidam aquam bibentes colorem habent ex viridi, & citrino compoſitum. Splenem, & hepar habent inflata, & lepram patiuntur. 63
Calidam Romani vel æſtiuo tempore in delitijs habebant. 66
Calidam Cecilianus Martialis conuiua ieiunus petijt. 12
Calidam non omnes adhibebant, ſed pro indigentijs exhibebatur. 69
Calidi potus vſus à Græcis incepit. 12
Calidum Græci bibebant. 14
Calidum Homeri tempore non bibebatur. 12
Calidum ſenes amant. 18
Calidum in Myrrhinis poculis bibebatur raro in vitreis. 30
Calidum diuites in Cryſtallis potabant. 30
Calidum abuſiue quod temperatum eſt appellatur. 46
Calidum id ſignificat quod iniunctum ſibi incommodum habet. 62
Calidum Rhodij potabant. 65
Calidum valde pauci, plures frigidum bibunt. 64
Calidos potus nullum animal ſequitur. 64
De calido, & frigido potu Galeni ſententia. 64

Calix.

Calix à calida potione dictus. 31
Calix eo quod aſſidue calidam potionem ſuſcipere ſolebat. 31
Calix nobilium ardenti aqua feriebatur. 68

Calor.

Calore præſente frigus fortius agit. 44

Campania.

Campania felix calidos, & frigidos fontes habet. 4

Chri-

Chriſtiani.

Chriſtiani antiqui calidam potarunt. 20

Chriſtiani à calida aqua vſu non offenduntur, quoniam eam bibunt vino commixtam. 64

Chriſtiani in conuiuijs frigidæ potionem adhibebant. 58

Chriſtianis lauari licitum fuit. 7

Chriſtianæ Virgines ſemel in menſe ſe lauare ſolebant. 8

Decocta.

Decocta à calida dimanauit. 42

Decocta aqua, ac refrigerata potui optima eſt. 45

Decocta Imperatoribus parabatur. 42

Decoctam Choaſpis aquam Cyrus in expeditionibus portauit. 42

Decoctam Hippocrates agnouit. 42

Aquam decoquere, vtroque immiſſam refrigerare Nero inuenit. 42

Aqua prius calefacta magis refrigeratur. 42

Aqua præcalefacta citius refrigeratur. 43

Aquam decoctam Romæ niue refrigerabant. 43

Aqua decoctione leuior, & ſubtilior fit. 43

Decoctione aqua omnem prauitatem amittit. 42

Decoctione aquæ flatus euaporant, & terreſtres partes diſcedunt. 43

Eſſeni.

Eſſeni calidum bibebant. 22

Eſſeni centeſimum annum attingebant. 22

Febres.

In Febribus calida præbebatur. 16

In quotidianis, tertianis, & quartanis calida porrigebatur. 16

In Febribus frigida dabatur. 54

Frigida.

Frigida velut nix pectori inimica. 60

Frigida, calidaque aqua in Hipparci cœna appoſita. 47

Frigida in ſanitate, & quibuſdam affectibus præbebatur. 54

In ſyncope, ſtomachi intemperie in venenis. 54

Claudius Imp. quæſtori fauit ob datam ſibi tempeſtiue ab eius patre frigidam. 54

Frigidam frequenter bibens non euadit frigidas ægritudines. 60

Bracmani tripodes ſponte frigidam, & calidam miniſtrantes habebant. 46

Frigidæ nomine Græci aquam

 cum

cum per ſe frigidam, tum arte refrigeratam & gelidam ſumunt. 59
Frigida potio à labore ſudanti aduerſiſſima. 60
Auctor frigidę ęgris tempeſtiue dandæ Aſclepiades fuit. 54
Frigidus potus calido vſitatior. 48
Frigidus potus articulari morbo noxius. 60
Frigidum infeſtum neruis, oſſibus, identibus, & cerebro. 13
Frigidum frequenti vſu quid ferat. 60
Frigidum, calidumue fontem planitæ innoxie potant. 47
Frigidum bibebant Imperatores. 63
Frigidum quomodò vrere dicatur. 60
Frigus non minus ac æſtus adurit. 61
Frigore præſente calor fortius agit. 44
Gelu, ac frigus odores ſopiũt. 65
Gelidà nobiles vini partes confundit, odoremque, ac ſaporem imminuit. 66
Mulieres refrigeratos niue latices potabant. 53

Glacies.

Glacies niue frigidior. 48
Glacies in fruſta confractus in aquam immittebatur. 55
E Glacie pocula, obeliſci, ſtatuæ, trophea conficiuntur. 57
Moſchouitæ per æſtatem pocula glacie infrigidant. 59
Glacialibus flammida inſpergebantur. 68

Græci.

Græci calidum bibebant. 14
operto capite ambulabant. 14
Græci ſolebant tepefactis aquis vina temperare. 14
Græci feruidam calici immiſcebant. 20
Greci ſuorum Imperatorum tempore calidum bibebant. 26
Græculos in thermopolijs bibentes Plautus ebrioſos appellat. 28
Græci primi, poſtea Romani niues potarunt. 48

Hebræi.

Hebræi æſtate pocula niue refrigerabant. 57
Hebræi hoſpitum pedes calida lauabant. 8

Heroes.

Heroes ante conuiuium balneum adibant. 9
Heroes elixa carne non veſcebantur. 8

Homines.

Homines cuncta in proprium commodum conuertere ſolent. 5

Ignis.

Ignis.

IGnis proprium eſt diuerſas naturas ſegregare. 43

Imperatores.

Imperatores Romani frigidam bibebant, vt Otho, Commodus, Alexander, Gordianus, Maximinus, Iulianus, Theophilus, Andronicus, & alij. 52

Lauatio.

LOti ad menſam accedebant. 8

Apud Hebræos hoſpites lotis pedibus in conuiuium recipiebantur. 8

Heroes loti ad conuiuium accedebant. 8

Loto corpore ad cœnam progrediendum. 8

Alaricus Rex Athenis poſtquam lauit epulatus eſt. 9

Perſæ ante cibum lauare ſoliti erant. 9

Romani ante cibum ſe lauabant. 9

Hora octaua lauabantur. 10

Antiqui Romani bracchia ſolum, & crura abluebant. 10

Commodus ſepties, & octies per diem ſe lauabat. 10

Lauari antiquis Chriſtianis licitum erat. 7

D. Ioannes Euang. in balneis ſe lauit. 7

Tertullianus, & alij. 7

Monachi Paleſtinæ crebro balneis vtebantur. 7

D. Cecilia domi balnea habuit. 7

Chriſtianæ Virgines ſemel in menſe lauari ſolebant.

Hebræi hoſpitum pedes calida lauabant. 8

Muſici.

MVſici ad conſeruandam, augendamque vocem clyſtere, vomituque purgabantur. 41

Natura.

NAtura nihil fruſtra agit. 2

Natura non deficit in neceſſarijs. 2

Nero.

Nero decoctam inuenit. 43

Nero fugiens aquam à lacuna potaturus quid dixerit. 43

Nero tepidam bibit. 43

Niues.

Niues condebantur, & toto anno vendebant. 48

Alexander in India niue foſſas repleuit. 48

Niues Græci, poſteà Romani potarunt. 48

Niuem media hyeme bibebant. 48

Digitized by Google

Niuatis piſcinis æſtiuis temporibus vtebantur. 48
Montes niuium in viridarÿs faciebant. 48
Niuis paleis,& rudibus pannis ſeruatur. 48
Niuem Alexander in foſſis quernis ramis ſuperiniectis ſeruauit. 49
Niues in montium radicibus æſtate reperta. 49
Niues in Leoniſſæ, & ſibillæ montium radicibus toto anno copioſæ. 49
Niue refrigeratum vinum antiqui bibebant. 49
Niuis æſtiua callum iecinoribus inducit. 51
Super niuem glaciem frangebant. 51
Aqua niue permixta in ſanitate,& quibuſdam in morbis ſumebatur. 54
Niue vina frangebantur. 55
Niuata aqua ad lauationem adhibebatur. 56
Niuata aqua abſtergit,& mundat. 56
Cum niue frigida pro ſtomachi ſigillo ſumebatur. 56
Niuis æſtiuæ Salomon in pr: meminit. 57
Mons Hermon niuis montem ſonat. 57
Niuibus Hebræi ad refrigeranda pocula vtebantur. 57
Niuis in Aegypto inter delitias habebatur. 57
Arabibus æſtate polyphera vina niuata aqua temperabantur. 57
Arabes in luſtrationibus niuali aqua ſe abluebant,Græci Marina, Troiani fluuiali. 57
Niues in toto oriente ſeruantur ad miſcendum vinum in æſtate. 58
Niue liquata aqua à Græcis,& latinis ſcriptoribus reprobatur,Arabibus probatur. 59
Niues ſatis,frugibus, & fluminum incrementis relinquendæ. 60
Aqua niue refrigerata aque noxia, ac ea quæ ex niue liqueſcit. 60
Nix, & aqua glacialis munda eſt bona. 60
Si nix mala fuerit fiat infrigidatio de foris cum ea. 60

Oriens.

O*Riens totus niues ſeruabat ad vinum æſtate miſcendum.* 58
Orientales caldam frequentarunt. 31

Paleſtina.

Paleſtina lacte, & melle manans terra. 4
Paleſtina calidas ſcaturigines habet. 4

Pauo.

Pauonis caro dura, & digeſtu difficilis. non putreſcit. 15

Populi.

Populi orientales calidam frequentarunt. 20
Populi Iaponiæ, & Sinæ calidum bibunt. 26

Potus.

Potus calidus Græcorum Imperatorum tempore durabat. 26
De potu calido, & frigido, quid Galenus pronunciarit. 64
Calidum potant Iaponenſes, & Sinenſes. 26
Potores calidæ pallent, ac timidi ſunt. 63

Roma.

Roma aquam niue refrigeratam præparabant, quam decoctam vocabant. 43
Romæ maxima niuis vbertas erat. 48
Roma in thermopolijs caldam, vinum, & dulces potiones vendebantur. 28

Romani.

Romani ante cibum ſe lauabant. 9
Romani calidam, vel æſtiuo tempore in delitijs habebant. 65
Romani excalceati ſolis ſoleis incedebant. 15
Romani ſordes balneis abluebant. 15
Romani Imperatores frigidum bibebant. 52
Apud Romanos calidæ, & gelidæ miniſtri aderant. 46
Apud Romanos colicæ, ventris dolores, & ſtomachi affectus frequentes erant. 15
Apud Romanos, Principum cibus, potuſque per miniſtros explorabatur. 29
A Romanis Reip. tempore thermarum, ac thermopoſias vſus receptus eſt. 15

Ros.

Rore tacti flores ſuauius redolent. 67

Ructus.

Ructus reprobatur. 36

Sapiens.

Qui ſapiunt vina liquant. 29
Vomere iubet ſapiens coactum ad multũ edendum. 40
Sapientibus, ac perite dicere volentibus vomitus prodeſt. 41
Sapiens Salomon filium vomentis

Digitized by Google

tis ſe vocat. 41

Saturnalia.

Saturnalibus vino, & epulis indulgebatur. 29

Senes.

Senes calidum amant. 20

Septentrio.

Septentrio per æſtatem glacie pocula infrigidat. 59

Setina.

Setina liquantur. 29

Sitis.

Sitis calida, frigida, & cuiuſque potionis deſiderium eſt. 46

Socrates.

Socrates calidam potabat. 21

Socrates nudis pedibus incedebat. 21

Sol.

Sol maiorem in mari æſtum quam in terra gignit. 44

Tepida.

TEpens aqua plerunque ægros ad ſalutem priſtinam reuocauit. 19

Tepeſcere eſt quando iam aliquid de frigiditate remittitur. 30

Tepida vomitum ciet per ſe, vel cum vino commixta. 37

Tepidam bibebant antiqui teſte Epicharmo, quæ Athenienſibus metaceras vocabatur. 42

Tepidam Nero fugiens in villa bibit. 43

Tepida quid faciant. 62

Tepida diſſoluunt robur ventris. 62

Thermæ.

Thermæ ſtomachi digeſtionem iuuant. 15

Thermæ cruditatem concoquunt. 15

laconicis cruditas excoquitur, & ſitis exuſto ſudore quæritur. 15

Thermopolia.

In Thermopolijs Romæ calda, vina, & dulces potiones vendebantur. 28

In Thermopolijs vetuſta vina concreta diſſoluebantur. 29

In Thermopolio bibentes Græculi ebrioſi appellabantur. 28

Thermopolia Romæ à Claudio ſublata. 33

Tibris.

Tiberina aqua Valeſij filios ab incurabili morbo liberauit. 18

Turcæ.

Turcæ quandam calidam potionem bibunt. 26

Vas.

VAs ad calidam decoquendam Græcis, & Latinis Ahenum dicebatur. Romanis proprie Miliarium 32

Vo-

Vinum.

Vinum quo generoſius eſt, eo magis vetuſtate craſſeſcit. 23
Vinum Britanico propinatum vetuſtiſſimum fuit; & ex optima nota. 29
Vinum præfrigidum, & præcalidum bibebatur. 29
Vinum in Arcadia vtribus ſuſpenſis exſiccabatur. 29
Vinum Ariſtenætus feruida mixtum per canalem aqua ad conuiuas delatum ſcribit. 42
Vinum niue refrigeratum antiqui bibebant. 50
Vinum in puteo refrigeratum potabant. 50
Vinum niue mixtum bibebant. 50
Vinum cum aqua è niue deſtillata ſumebant. 50
Vinum aqua calida dilutum ſingultum facit. 63
Vinum debet eſſe frigidum quo ad actum, non quo ad effectum. 64
Vinum rubrũ in Sarnenſi fluuio ad refrigerandum appoſitum paruo ſpatio ſaporem, & colorem amittit. 66
Vinum Maluaticum in Septentrionem euectum in aquam rubram conuerſum eſt. 66
Vinum ſub dio in Vaſe ſuper niuem locatum in nullius ſaporis gelu mutatum eſt ſpiritu in imo detruſo. 66
Vinum modico tepefactum vapore Apuleius porrigit. 68
In Vinum vnguenta, & odorifera aqua inſtillabantur. 68
Vinum mixtum bibitum caſum in opibus ſignificat. 68
Vini natura ad frigus ſtupet. 66
Vini inuentum Aegyptij Oſiri tribuerunt, Græci Baccho, Latini Saturno. 2
Vino calida immiſſa quid faciat. 66
Vina ſapientes liquant. 29
Vina dulciora, vinaque in vappam conuerſa vomitum cient. 37
Vina per colum, & ſaccum vinarium colata bibebantur. 55
Vina niue frangebantur. 55
Vinariũ colum, & ſaccus niuarius quid differant. 56

Vomitus.

Vomitus primo ſanitatis cauſa introductus, poſtea in laſciuũ vſum conuerſus. 33
A balneo Vomitus humores in ſtomacho ſtabulantes expurgat. 34
Vomitiones ſupra modum crebras

braï Aſclepiades, Celſus, Seneca damnant. Philo, Plutarchus, Hieronymus reprehendunt. 34
Ad vomendum in conuiuijs parata extabat peluis, qua & aliquando argentea, & aurea erat. 35
Vomitum gloriam offuſcare Habacuc inquit. 36
Vomebat Caius, & rurſum compotabat. 36
Tam crebro vomere ſolitus erat Vitellius, vt ſolo alimentorum tranſitu paſceretur. 37
Vomitum vina dulciora cient. Item vinum in vappam conuerſum. 37
Pro vomentium ſimbulo Aegyptij aquaticam felem pingebant. 37
Vomitum tepida ciet. 38
Vomebant fæmina non minus, ac viri. 39
Vomere ſapiens iubet in conuiuijs, ſi quis coactus fuerit multum edere. 40
Vomitus prodeſt illi, qui perite dicere vult. 41
Filium vomitis ſe vocat Salomon, quia ſtomacho per vomitum exonerato ad docendum ſe accingebat. 41
Vomitu muſici ad conſeruandam, augendamque vocem vtebantur. 41
Ad vomitum promouendum pinnas adhibebant. 41
Hæ autem rubentes, & ex Phœnicoptero erant. 41

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Author
1971
Digitized by Google